

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัฒนธนาตุ
ยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หนังสือ
เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆแล้วนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

๒.๑.๒ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ

๒.๑.๓ ความสำคัญของความพึงพอใจ

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๒.๑ ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์

๒.๒.๒ ทฤษฎีการจูงใจของเฮิร์ซเบอร์ก

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๑ หลักสูตรสาระการเรียนรู้

๒.๓.๒ การจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๓ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน

๒.๓.๔ สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๕ สวัสดิการ

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

๒.๑.๑ ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่เป็นไปในทางบวกหรือลบ ซึ่งอาจมาจากประสบการณ์ ความเชื่อ ความรู้ของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความพึงพอใจไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ พฤติกรรมเกี่ยวกับความพึงพอใจของมนุษย์คือความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียด หรือความกระวนกระวาย หรือภาวะไม่ได้คุณภาพในร่างกาย ซึ่งเมื่อมนุษย์สามารถจัดสิ่งต่างๆ ดังกล่าว ได้แล้ว มนุษย์ย่อมได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนต้องการ^๑

สมยศ นาวิการ กล่าวถึงความพอใจในการทำงาน คือ ความรู้สึกที่ดีโดยส่วนรวมของคน ต่องานของพวกเขา เมื่อเราพูดว่าคนมีความพึงพอใจในงานสูงเราจะหมายถึงสิ่งที่คนชอบและให้คุณค่ากับงานของเขาสูงและมีความรู้สึกที่ดีต่องานของเขาด้วย^๒

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่า แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจเป็นเพียงการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่างๆ และความรู้สึกภายในนั้น อาจเป็นเพียงเจตคติหรือความเชื่อ หรือความนิยมหรือถ้าจะกล่าวโดยลักษณะพฤติกรรมในแง่ของจิตวิทยาที่จะกล่าวได้ว่า เจตคติความเชื่อ ความพอใจ เป็นพฤติกรรมภายในที่ไม่มีผู้ใดสังเกตหรือทราบได้้นอกจากตัวของผู้นั้น แต่ความคิดเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสามารถสังเกตหรือทราบอย่างชัดเจน ดังนั้นคนที่มีเจตคติความเชื่อความพอใจ ถ้าเขาไม่แสดงแนวความคิดออกมาทางพฤติกรรมก็จะไม่มีผู้ใดทราบเลยว่าเขามีแนวความคิดเกี่ยวกับความพอใจต่อสิ่งใด^๓

ปรียาพร วงษ์อนุตรโรจน์ กล่าวถึง ความพึงพอใจไว้ว่า เป็นความรู้สึกรวมของบุคคล ที่มีต่อการทำงานทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับ คือ ผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๒), หน้า ๗๖๕.

^๒สมยศ นาวิการ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๓๓), หน้า ๒๒๒-๒๒๔.

^๓กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

มีขวัญกำลังใจ สิ่งเหล่านี้จะเป็นผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงานรวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร^๔

วิชัย โสสุวรรณจินดา กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน คือ ภาวะการณ์มีอารมณ์ในทางบวกที่เกิดขึ้นจากการประเมินประสบการณ์ในงานของบุคคล ความพอใจในการปฏิบัติงานจะส่งผลถึงขวัญของบุคคล อันเป็นพลังผลักดันต่อการทำงานในอนาคต^๕

สมศักดิ์ คงเที่ยง และ อัญชลี โพธิ์ทอง กล่าวว่า ๑) ความพึงพอใจเป็นผลรวมของความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับระดับความชอบหรือไม่ชอบต่อสถานภาพต่าง ๆ ๒) ความพึงพอใจเป็นผลของทัศนคติเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ๓) ความพึงพอใจของการทำงานเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานที่ดี และสำเร็จจนเกิดเป็นความภูมิใจ แลได้ผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่หวังไว้^๖

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจที่มีองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ และเขาได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของเขาได้^๗

สิริวรรณ เสรีรัตน์ ได้กล่าวว่าความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ต้องการ และความคาดหวัง ความพึงพอใจเป็นความชอบของแต่ละบุคคลซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากพื้นฐานทางการศึกษา ทางด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พฤติกรรม ความพอใจของมนุษย์เป็นความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียด (Tension) หรือความกระวนกระวาย (Discomfort) หรือภาวะไม่ได้ดุลยภาพ (Unequilibrium) ในร่างกายเมื่อมนุษย์สามารถขจัดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปได้แล้ว มนุษย์ย่อมจะได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตัวเองต้องการ^๘

^๔ปรีชาพร วงษ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน สโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๓๐.

^๕ วิชัย โสสุวรรณจินดา, ความลับขององค์กร, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๑.

^๖สมศักดิ์ คงเที่ยง และ อัญชลี โพธิ์ทอง, การบริหารบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗๘ – ๒๗๙.

^๗กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๒๑ - ๑๒๒.

^๘สิริวรรณ เสรีรัตน์, พฤติกรรมผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร : ชีรฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๑), หน้า ๕๖ – ๕๘.

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่า เป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้^๙

จรรุญ ไชยสร ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความพึงพอใจที่จะตอบสนองสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความต้องการ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีความต้องการและความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองบุคคลจะรู้สึกพึงพอใจ^{๑๐}

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร ให้ความหมาย ความพึงพอใจว่า เป็นการให้ความรู้สึกของคนเรามีสัมพันธ์กับโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความหมายของสภาพแวดล้อมแสดงค่าความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกดี-เลว พอใจ –ไม่พอใจ เป็นต้น^{๑๑}

ดิเรก อุทัยห่วย ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทักษะทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำของบุคคลที่มีต่องานในทางบวก ความสุขของบุคคลอันเกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลเป็นที่พึงพอใจทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มีความสุข ความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและมีกำลังใจ มีความผูกพันกับหน่วยงานมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำและสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ส่งผลต่อถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์กรอีกด้วย^{๑๒}

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ความชอบใจ หรือไม่ชอบของแต่ละบุคคลที่ไม่มีความสิ้นสุดเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจเป็นผลมาจาก ความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ สภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ แต่ละบุคคลจึงมีโอกาสที่จะไม่พึงพอใจในสิ่งที่เคยพึงพอใจมาแล้ว

^๙สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนานานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๒.

^{๑๐}จรรุญ ไชยสร, “ความพอใจของพนักงานต่อกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงานศึกษาเฉพาะกรณี บริษัท ไทยแลนด์สเมตติ้งแอนดร์ไปนิง จำกัด ไทยชาร์โก้”, วิทยานิพนธ์พัฒนาการบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

^{๑๑}วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, พฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๖๕.

^{๑๒}ดิเรก อุทัยห่วย, การพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๒๒), หน้า ๘๕.

๒.๑.๒ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเกิดจากสิ่งจูงใจที่บุคคลนั้นมีอยู่ทั้งภายนอกและภายในจิตใจ มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจดังนี้

สุเทพ พานิชพันธุ์ ได้สรุปถึงสิ่งจูงใจที่ใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจไว้ดังนี้

๑. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ (Material inducement) ได้แก่ เงิน สิ่งของ หรือสภาพทางกายที่ให้แก่ผู้ประกอบการต่าง ๆ

๒. สภาพทางกายที่พึงปรารถนา (Desirable physical condition) คือ สิ่งแวดล้อมในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งอันก่อให้เกิดความสุขทางกาย

๓. ผลประโยชน์ทางอุดมคติ (Ideal benefaction) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่สนองความต้องการของบุคคล

๔. ผลประโยชน์ทางสังคม (Association attractiveness) คือ ความสัมพันธ์อันที่มิตรกับผู้ร่วมกิจกรรม อันจะทำให้เกิดความผูกพัน ความพึงพอใจและสภาพการอยู่ร่วมกัน อันเป็นความพึงพอใจของบุคคลในด้านสังคมหรือความมั่นคงในสังคม ซึ่งจะทำให้รู้สึกมีหลักประกันและมีความมั่นคงในการประกอบกิจกรรม^{๑๑}

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้สรุปว่า ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ใช้เป็นเครื่องมือชี้แจงถึงปัญหาที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงานนั้นมี ๓ ประการ คือ

๑. ปัจจัยด้านบุคคล (Personal factors) หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงาน ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำงาน เพศ จำนวนสมาชิกในความรับผิดชอบ อายุ เวลาในการทำงาน การศึกษา เงินเดือน ความสนใจ เป็นต้น

๒. ปัจจัยด้านงาน (Factor in the job) ได้แก่ ลักษณะงาน ทักษะในการทำงาน ฐานะทางวิชาชีพ ขนาดของหน่วยงาน ความห่างไกลของบ้านและที่ทำงาน สภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

๓. ปัจจัยด้านการจัดการ (Factors controllable by management) ได้แก่ ความมั่นคงในงานรายรับ ผลประโยชน์ โอกาสก้าวหน้า อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ สภาพการทำงานเพื่อน

^{๑๑} สุเทพ พานิชพันธุ์, “ความพึงพอใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์เทคโนโลยีการเกษตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๑), หน้า ๘๓.

ร่วมงานความรับผิดชอบ การสื่อสารกับผู้บังคับบัญชา ความศรัทธาในตัวผู้บริหาร การนิเทศงาน เป็นต้น^{๑๔}

อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อุดมพัฒนกิจ ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นสิ่งที่ผู้รับบริการจะแสดงออกในทางบวกหรือลบต่อสิ่งที่ได้รับจากการบริการและการนำเสนอการบริการโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้คาดหวังไว้ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามปัจจัยแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการบริการ ได้แก่

๑. **ผลิตภัณฑ์บริการ** ในการนำเสนอการบริการจะต้องมีผลิตภัณฑ์บริการที่มีคุณภาพและระดับการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการจะต้องแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่และจริงใจต่อการสร้างเสริมคุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการที่จะส่งมอบให้แก่ผู้รับบริการ

๒. **ราคาค่าบริการ** ความพึงพอใจของผู้รับบริการเกิดจากการประเมินคุณภาพและรูปแบบของการบริการเทียบกับราคาค่าบริการที่จะต้องจ่ายออกไป โดยผู้ให้บริการจะต้องกำหนดราคาค่าบริการที่เหมาะสมกับคุณภาพของการบริการและเป็นไปตามความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness to Pay) ของผู้รับบริการ ค่าบริการจะถูกหรือแพงขึ้นอยู่กับความสามารถในการจ่ายและเจตคติต่อราคาของกลุ่มผู้รับบริการอีกด้วย

๓. **สถานที่บริการ** ผู้ให้บริการจะต้องมองหาสถานที่ในการให้บริการที่ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก มีสถานที่กว้างขวางเพียงพอและต้องคำนึงถึงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้รับบริการในทุกด้าน เช่น การมีสถานที่จอดรถ หรือการให้บริการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้ประเด็นด้านสถานที่ให้บริการลดลงไปได้ เป็นต้น

๔. **การส่งเสริมแนะนำบริการ** ผู้ให้บริการต้องให้ข้อมูลข่าวสารในเชิงบวกแก่ผู้รับบริการทั้งในด้านคุณภาพการบริการและภาพลักษณ์ของการบริการผ่านทางสื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้รับบริการได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปช่วยประเมินเพื่อตัดสินใจใช้บริการต่อไป

๕. **ผู้ให้บริการ** จะต้องตระหนักตนเองว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างให้เกิดความพึงพอใจในการบริการของผู้รับบริการ โดยในการกำหนดกระบวนการจัดการ การวางรูปแบบการบริการต้องคำนึงถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญ ทั้งแสดงพฤติกรรมบริการและเสนอบริการที่ลูกค้าต้องการด้วยความสนใจเอาใจใส่อย่างเต็มที่ด้วยจิตสำนึกของการบริการ

^{๑๔} ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔๓.

๖. สภาพแวดล้อมของการบริการ ผู้ให้บริการจะต้องสร้างให้เกิดความสวยงามของอาคารสถานที่ ผ่านการออกแบบตกแต่ง การแบ่งพื้นที่อย่างเหมาะสมลงตัวสร้างให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรผู้ให้บริการและสื่อภาพลักษณ์เหล่านี้ออกไปสู่ผู้รับบริการอีกด้วย

๗. กระบวนการบริการ ผู้ให้บริการต่างมุ่งหวังให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการจัดการระบบการบริการเพื่อเพิ่มความคล่องตัวและความสามารถในการสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างถูกต้อง มีคุณภาพ โดยการนำบุคลากร เทคโนโลยีเข้ามาร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการและหวังต่อประสิทธิภาพที่จะเกิดขึ้นต่อผู้รับบริการ^{๕๕}

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ประการด้วยกัน ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ความอยากมี อยากเป็น อยากได้ อุดมการณ์ เป็นต้น กระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจ และปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยที่เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น เงินเดือน สภาพการทำงาน นโยบายขององค์กร สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เป็นแรงจูงใจทำให้เกิดความพึงพอใจ

๒.๑.๓ ความสำคัญของความพึงพอใจ

อินทรา เพ็งแก้ว ได้สรุปความสำคัญของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไว้ดังนี้^{๕๖}

๑. ความพึงพอใจก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

๒. ความพึงพอใจเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจอันดีต่อกันและต่อองค์กร

๓. ความพึงพอใจเสริมสร้างให้ผู้ปฏิบัติงานมีความซื่อสัตย์รักภักดีต่อองค์กร

๔. ความพึงพอใจก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

๕. ความพึงพอใจช่วยเกื้อหนุนให้กฎเกณฑ์ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ สามารถใช้บังคับผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดี

๖. ความพึงพอใจก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร

๗. ความพึงพอใจช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมต่าง ๆ

^{๕๕} อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อุดลพัฒน์กิจ, จิตวิทยาการบริการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๗.

^{๕๖} อินทรา เพ็งแก้ว, “การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษานักงานศึกษาธิการอำเภอในภาคใต้ของประเทศไทย”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒ – ๑๓.

วัลลภ แดงใหญ่ กล่าวว่า ความพึงพอใจของบุคลากร เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารเพราะจะช่วยก่อให้เกิดผลประโยชน์เกื้อกูลต่องานและองค์กร ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังต่อไปนี้^{๑๑}

๑. สร้างความจงรักภักดี มีความสัจย์ซื่อต่อหมู่คณะและองค์กร
๒. เกื้อหนุนให้ระเบียบข้อบังคับบังเกิดผล ในด้านการควบคุมความประพฤติให้ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยและมีศีลธรรมอันดีงาม
๓. สร้างสามัคคีธรรมในหมู่คณะ และก่อให้เกิดพลังร่วม (group effort) ในหมู่คณะ ทำให้เกิดพลังสามัคคี
๔. เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลในองค์กรกับนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร
๕. เกื้อหนุนและจูงใจสมาชิกของหมู่คณะหรือองค์กร เกิดความคิดสร้างสรรค์ ในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร
๖. ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กรที่ตนปฏิบัติงานอยู่

สาโรช ไสยสมบัติ กล่าวถึง ความสำคัญของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้งานประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเกี่ยวกับการให้บริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการแรก^{๑๒} เป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของงานบริการคือ จำนวนผู้มาใช้บริการ ดังนั้นผู้บริหารที่ชาญฉลาด จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาให้ลึกซึ้งถึงปัจจัย และองค์ประกอบต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้มาใช้บริการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด^{๑๓}

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปความสำคัญของความพึงพอใจได้ว่า ความพึงพอใจจะทำให้บุคคลยินดีที่จะทำงาน เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เกิดความสามัคคี สร้างสรรค์กิจกรรมที่ประโยชน์ให้เกิดแก่หน่วยงานหรือองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาด จึงควรที่จะสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อหน่วยงานหรือองค์กรจะได้มีความเจริญก้าวหน้าเพราะทุกคนให้ความร่วมมือร่วมใจด้วยความยินดี

^{๑๑} วัลลภ แดงใหญ่, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของอาจารย์โรงเรียนเหล่าสังกัดกองทัพบก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^{๑๒} สาโรช ไสยสมบัติ, “ความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์โรงเรียน มัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕.

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเกิดจากแรงจูงใจที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ขับเคลื่อนให้เกิดความพึงพอใจเมื่อได้รับการตอบสนองและเกิดความไม่พอใจเมื่อไม่ได้รับการตอบสนอง ผู้วิจัยจะกล่าวถึงทฤษฎีการจูงใจ ๒ ทฤษฎี คือ

๒.๒.๑ ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Need Hierarchy Theory) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Need) ของมนุษย์ออกเป็น ๕ ขั้นตอนตามลำดับกล่าวคือ^{๑๕}

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological) เป็นความต้องการระดับพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดของมนุษย์ เพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่ได้

๒. ความต้องการความปลอดภัย (Safety) หลังจากที่ร่างกายได้รับการตอบสนองความต้องการแล้วก็จะเกิดความต้องการด้านความปลอดภัย ซึ่งหมายถึงความปลอดภัยทางด้านร่างกายที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง และยังรวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย

๓. ความต้องการทางสังคม (Social) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของกลุ่มได้รับการยอมรับและเป็นผู้ที่มีความสำคัญในกลุ่ม

๔. ความต้องการมีชื่อเสียง (Esteem) เป็นความต้องการที่จะเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเอง มีบุคคลยอมรับนับถือ ได้รับการยกย่องจากคนอื่นเมื่อทำงานสำเร็จ ต้องการมีฐานะเด่นทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้สึกว่าคุณค่า

๕. ความต้องการความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization) เป็นความต้องการลำดับขั้นสูงสุด เมื่อคนได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย ด้านสังคม ความมีชื่อเสียงแล้วต่อมาไม่นานนักคนก็จะเกิดความไม่พอใจได้ ถ้าเขาไม่สามารถทนสิ่งที่ตนต้องการทำรวมทั้งต้องการให้ชีวิตดีขึ้น มีความก้าวหน้าและทำในสิ่งที่ตนชอบ นอกจากนั้นยังรวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ เช่น มีความรู้สึกว่าการที่ทำงานมีความสำคัญ ทำตามความสามารถ ความก้าวหน้า มีความสำเร็จมากยิ่งขึ้นไปอีก

^{๑๕}ศิริพงษ์ เสาภาชน อ่างใน ศิวัช พูบินทร์, “ความพึงพอใจของผู้ให้บริการและผู้รับบริการตามโครงการปรับขยายเวลาการให้บริการประชาชนของกระทรวงมหาดไทย กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดอุดรดิตต์”, ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒-๑๓.

ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ สามารถนำเสนอด้วยตารางที่ ๒.๑ ดังนี้
 ตารางที่ ๒.๑ อธิบายลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Need Hierarchy)

	องค์ประกอบทั่วไป	ระดับความต้องการ	องค์ประกอบในองค์การ
ความต้องการ ที่ซับซ้อน	- ความเจริญ	ความสำเร็จตามความ นึกคิด (๕)	- งานท้าทาย
	- ผลสัมฤทธิ์		- งานที่ยากซับซ้อน
	- ความซับซ้อน		- ผลที่สำเร็จในงาน
	- ชื่อเสียงด้วยตนเอง	ความต้องการมี ชื่อเสียง (๔)	- คำนำหน้าชื่อ
	- มีชื่อเสียงด้วยตนเอง		- สัญลักษณ์การแสดง สถานภาพ
	- ได้รับการยอมรับ		- การเลื่อนระดับ
	- ความรัก	ความต้องการด้าน สังคม (๓)	- คุณภาพในการให้ คำแนะนำ
	- การยอมรับ		- การเปรียบเทียบกับ กลุ่มงาน
	- มิตรภาพ		- ความเป็นเพื่อนในกลุ่ม วิชาชีพ
	- ความปลอดภัย ด้านร่างกาย	ความต้องการ ความปลอดภัย (๒)	- สภาพการทำงานที่มี ความปลอดภัย
	- ความคุ้มครอง		- ขอบข่ายของ ผลตอบแทน
	- ความมั่นคง		- ความมั่นคงในหน้าที่ การงาน
ความต้องการ ด้านพื้นฐาน	- น้ำ	ความต้องการ ทางด้านร่างกาย (๑)	- เครื่องปรับอากาศ
	- อาหาร		- ค่าจ้างพื้นฐาน
	- ที่อยู่อาศัย		- สภาพการทำงาน

จากทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของมนุษย์เกิดจากแรงจูงใจที่อยู่ภายในจิตใจเมื่อได้รับการตอบสนอง เกิดความพอใจ ไม่พอใจ ซึ่งมาสโลว์ได้กล่าวถึงลำดับความต้องการ ๕ ขั้นตอน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological) ความต้องการความปลอดภัย (Safety) ความต้องการทางสังคม (Social) ความต้องการมีชื่อเสียง (Esteem) และความต้องการความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization) เมื่อได้รับการตอบสนองก็เกิดความพึงพอใจ หากไม่ได้รับการตอบสนองก็จะแสดงออกในทางตรงกันข้าม

๒.๒.๒ ทฤษฎีการจูงใจของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg) หรือทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two Factor Theory)

เฮิร์ซเบิร์ก และคณะ (Herzberg and others) ศึกษาทฤษฎีการจูงใจค่าจูน (Motivation Maintenance Theory) หรือทฤษฎีจูงใจสุขอนามัย (Motivation Hygiene Theory) เป็นทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญ ๒ ประการ ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ปัจจัยทั้งสองได้แก่ ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) และปัจจัยสุขอนามัยหรือปัจจัยค่าจูน (Hygiene Factor) ดังนี้^{๒๐}

ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติโดยตรง เป็นปัจจัยที่จูงใจให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความพึงพอใจ และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปัจจัยจูงใจมี ๕ ประการ คือ

๑. ความสำเร็จของงาน (Achievement)
๒. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition)
๓. ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (Advancement)
๔. ลักษณะงานที่ปฏิบัติ (Work Itself)
๕. ความรับผิดชอบ (Responsibility)

ส่วนปัจจัยค่าจูน เป็นปัจจัยที่ไม่ใช่สิ่งจูงใจ แต่เป็นปัจจัยที่จะค่าจูนให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคล ปัจจัยค่าจูนนี้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะถ้าไม่มีปัจจัยเหล่านี้ บุคคลในองค์กรอาจเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ปัจจัยค่าจูน ๑๐ ประการ คือ

๑. นโยบาย และการบริหารงานของหน่วย (Company Policy and Administration)
๒. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility Growth)

^{๒๐} เฮิร์ซเบิร์ก และคณะ (Herzberg and others) อ้างใน ประพันธ์ สุริหาร, **ทฤษฎีการบริหาร**, (ขอนแก่น: ภาควิชาการการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๒), หน้า ๖๗-๖๘.

๓. ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน
(Interpersonal Relation to Superior, Subordinate, Peer)

๔. เงินเดือน (Salary)

๕. สถานะของอาชีพ (Occupation)

๖. ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personnel Life)

๗. ความมั่นคงในงาน (Security)

๘. สถานการณ์การทำงาน (Working Conditions)

๙. เทคนิคของผู้บังคับ (Supervisor Technical)

๑๐. ความเป็นอยู่ส่วนตัว (Personal Life)

จากทฤษฎีการจูงใจของเฮร์ซเบอร์ก (Herzberg) หรือทฤษฎีสองปัจจัยของเฮร์ซเบอร์ก (Herzberg's Two Factor Theory) สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของมนุษย์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ประการแรก ปัจจัยจูงใจ จะทำให้บุคคลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ เป็นต้น และประการที่สอง ปัจจัยค้ำจุน จะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ หากไม่มีก็จะทำให้บุคคลในองค์กรไม่อยากทำงาน เกิดความไม่พอใจขึ้นมาได้ เช่น โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต เงินเดือน ความมั่นคงในงาน เป็นต้น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน กรณีศึกษาโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัย วัฒนธนาตุยราชรังสฤษฎี เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหา ดังนี้

๒.๓.๑ หลักสูตรสาระการเรียนรู้

๒.๓.๒ การจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๓ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน

๒.๓.๔ สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๕ สวัสดิการ

๒.๓.๑ หลักสูตรสาระการเรียนรู้

๒.๓.๑.๑ ความหมายของหลักสูตร

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักสูตรสถานศึกษาว่า เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงกำหนดขั้นตอนของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข^{๒๑}

วัฒนาพร ระงับทุกข์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมตามจุดหมายที่กำหนดและยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร คือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการและการวัดและประเมินผล เนื่องจากหลักสูตรเป็นเพียงทฤษฎีกว้างๆ มิได้ระบุรายละเอียดของการปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างเนื้อหาวิชาและแผนการสอน จึงจะสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริงได้^{๒๒}

อมรา เล็กเริงสินธุ์ ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ เอกสารที่บรรจุแผนงานหรือโครงการและเนื้อหากิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมต่างๆ อันพึงปรารถนาของสังคมนั้นๆ อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๒๓}

กัญญา สาทร ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง บรรดาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนตามลำดับชั้น ตามความต้องการของนักเรียน ตามวัยของนักเรียน ตามความสนใจของนักเรียน และตามความต้องการของสังคม ทั้งนี้รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกเวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน^{๒๔}

^{๒๑}กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^{๒๒}วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คอมพิวเตอร์กราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔.

^{๒๓}อมรา เล็กเริงสินธุ์, หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา (Curriculum and Management of secondary Education), พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๒๔}กัญญา สาทร, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๖), หน้า ๓๒๖.

เปรี๊ยะ กิจรัตน์กร ได้ให้คำนิยามของหลักสูตรไว้ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ และทักษะกระบวนการจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือและกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิต ตลอดจนการบริหารและการจัดการ โดยเน้นเทคนิคการผลิต เพื่อให้ระบบการผลิตมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น^{๒๕}

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ^{๒๖}

๑. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎีหลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้

๒. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

๓. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ว่าหลักสูตรเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ ค่านิยม พัฒนานักเรียนในทุกๆด้านและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนก้าวหน้า บุคคลที่นำพาสิ่งเหล่านี้ให้ประสบผลสำเร็จก็คือครูนั่นเอง^{๒๗}

จิระพันธ์ พูลพัฒน์ ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่นักเรียนแต่ละคนพึงมีในโปรแกรมการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ได้วางแผนเอาไว้ในกรอบของทฤษฎีและผลการวิจัยทางการศึกษาหรือการปฏิบัติงานที่ผ่านมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน^{๒๘}

^{๒๕}เปรี๊ยะ กิจรัตน์กร, เทคโนโลยีการศึกษาและอุตสาหกรรม: หลักการและแนวทางปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนอบรมภาษาต่างประเทศ, ๒๕๔๓), หน้า ๕๔-๕๕.

^{๒๖}ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๒๗}ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, การจัดและการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๒๘}จิระพันธ์ พูลพัฒน์, การศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๓.

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรสาระการเรียนรู้ เป็นแนวทางในการเรียนการสอน เนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ซึ่งเหมาะสมกับระดับของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาชีวิต มีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

๒.๓.๑.๒ องค์ประกอบของหลักสูตร

ธำรง บัวศรี ได้กล่าวว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้^{๒๔}

๑. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education Goals and Policies) เป็นสิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
๒. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) คือผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
๓. รูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร (Types and Structures) เป็นลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชา
๔. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึงผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว
๕. เนื้อหา (Content) คือ สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการได้รับ
๖. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Instructional Objectives) คือสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้
๗. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
๘. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
๙. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) คือเอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์ โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

^{๒๔} ธำรง บัวศรี, ทัศนศึกษาหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธนวิซการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๗-๘.

ภิญโญ สารธร กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ^{๓๐}

๑. มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ ทั้งเฉพาะระดับชั้น และเฉพาะวิชา

๒. มีเนื้อหาวิชาที่ได้คัดเลือก และจัดระเบียบวางลำดับไว้แล้วอย่างเหมาะสมตามทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอน

๓. มีโครงการ หรือคำแนะนำในการวัด หรือประเมินผลของการเรียนการสอนไว้ด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ จุดหมายของสูตร วัตถุประสงค์รายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา โครงสร้างการวัดผลประเมินผล กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน

๒.๓.๑.๓ ความสำคัญของหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้^{๓๑}

๑. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง

๒. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

๓. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม

๔. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย

๕. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

^{๓๐}ภิญโญ สารธร, หลักการบริหารการศึกษา, หน้า ๑๒๕.

^{๓๑}สันต์ ธรรมบำรุง, หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๕.

๖. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงานและ
พัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

๗. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะ
เป็นไปในรูปแบบใด

๘. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ
ที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

๙. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็น
เครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดที่มีการจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยมี
ประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคน ที่มีประสิทธิภาพสูง

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ความสำคัญของหลักสูตร เปรียบดังแผนที่ที่จะทำให้
ผู้สอนและผู้เรียน บรรลุถึงจุดหมายของการศึกษา เกิดการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนและจะเป็นแผนการ
ดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัด
การศึกษา

๒.๓.๑.๔ หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ก. หลักสูตรและวิชาที่เรียน^{๓๒}

หลักสูตรที่เปิดสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ได้จัดการเรียนการสอน
ตามหลักสูตร โดยมีความสัมพันธ์กับปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ยังใช้หลักสูตรของโรงเรียนพุทธศาสนาวน
อาทิตย์ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๐๑ จนถึงปัจจุบัน โดยวิชาที่เปิดสอนเป็นหลักมี ๓ วิชา คือ

๑. วิชาธรรม
๒. วิชาประวัติพระพุทธศาสนา
๓. วิชาธรรมภาคภาษาอังกฤษ

นอกจากวิชาที่สอนเป็นหลักเหล่านี้แล้ว ยังมีวิชาที่สอนทั้งภาคทฤษฎีและ
ภาคปฏิบัติ คือ

๑. วิชาธรรมภาคปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐาน
๒. วิชาศาสนพิธี

^{๓๒} โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย., ข้อมูลประกอบการ
ประกันคุณภาพ ปีการศึกษา ๒๕๕๕, (ถ่ายเอกสารเก็บเล่ม).

๓. วิชามารยาทไทย

๔. วิชานาฏศิลป์

๕. วิชาวาทศิลป์

๖. วิชาวรรณศิลป์

๗. วิชาดนตรีไทย

๘. วิชาสามัญ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ เพื่อเตรียมตัวนักเรียนในการสอบไล่และสอบเข้าโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน
การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ ๆ ละ ๓ ชั้น คือ

๑. ชั้นต้น ๑ - ๒ - ๓ (ป.๑- ๒ - ๓)

๒. ชั้นกลาง ๑ - ๒ - ๓ (ป.๔- ๕ - ๖)

๓. ชั้นปลาย ๑ - ๒ - ๓ (ม.๑ - ๒ - ๓)

๔. ชั้นสูง ๑ - ๒ - ๓ (ม.๔ - ๕ - ๖)

นอกจากนี้ยังได้เปิดการศึกษาชั้นสูงพิเศษคือ ชั้นสูงพิเศษ ๑ - ๒ - ๓ และปัจจุบันได้เพิ่มชั้นอนุบาล ๑- ๒- ๓ อีกด้วย

ข. โครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม^{๓๓}

โครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม แบ่งตามระดับชั้น สามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๒
ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นต้น ๑ (ป. ๑)	บทที่ ๑ ชีวิตในบ้าน ศึกษาเกี่ยวกับความรักของพ่อแม่ การปฏิบัติต่อพ่อแม่ ความรักของพี่น้อง และการปฏิบัติต่อพี่น้อง บทที่ ๒ ชีวิตเกี่ยวกับธรรมชาติ เนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของธรรมชาติ คุณค่า และประโยชน์ของความกรุณาต่อสัตว์ และการบำรุงรักษาธรรมชาติ

^{๓๓} โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ๕๐ ปี โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๕- ๑๗๘.

ตารางที่ ๒.๒ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ขั้นต้น ๑ (ป. ๑)	บทที่ ๑ ชีวิตในโรงเรียน กล่าวถึง โรงเรียน ความดีของครู การปฏิบัติต่อครู ความรักเพื่อน และการปฏิบัติต่อครู ความรักเพื่อน และการปฏิบัติต่อโรงเรียน บทที่ ๔ ความดีของศาสนา การศึกษาเกี่ยวกับศาสนา คุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ การปฏิบัติต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดจนการปฏิบัติต่อสถานที่ที่เคารพบูชา
ขั้นต้น ๒ (ป.๒)	บทที่ ๑ ความสัมพันธ์ในเครือญาติ การสอนเกี่ยวกับบุคคลในครอบครัว พี่น้อง และญาติผู้ใหญ่ บทที่ ๒ ชีวิตในโรงเรียน การเรียน การเล่น การทำงาน และการอยู่ร่วมกัน บทที่ ๓ ชีวิตในชุมชน เพื่อนบ้าน ผู้ใหญ่ทั่วไป การปฏิบัติต่อผู้ทำประโยชน์แก่ชุมชน รักษาความสะอาดและความปลอดภัย ตลอดจนความรักชาติ บทที่ ๔ ความดีของศาสนา คุณของพระรัตนตรัย การปฏิบัติต่อพระรัตนตรัย สถานที่ และการปฏิบัติต่อสถานที่ที่เคารพ
ขั้นต้น ๓ (ป. ๓)	บทที่ ๑ ผู้มีอุปการคุณ ศึกษาเกี่ยวกับผู้มีอุปการคุณโดยตรงโดยอ้อม บทที่ ๒ มิตรสหาย ศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับเพื่อนคือใคร ความสำคัญของเพื่อน ประเภทและลักษณะของเพื่อน ตลอดจนการปฏิบัติตนต่อเพื่อน บทที่ ๓ คนที่ควรได้รับการช่วยเหลือ และวิธีการให้ความช่วยเหลือ บทที่ ๔ สิ่งส่งเสริมความดีงามของสังคม ธรรมชาติ และสาธารณสมบัติ ปุชนิยสถาน ปุชนิยวัตถุ โบราณสถาน และโบราณวัตถุ บทที่ ๕ พระรัตนตรัย ความหมาย ความสำคัญ คุณของพระรัตนตรัย เคารพปฏิบัติต่อพระรัตนตรัย
ชั้นกลาง ๑ (ป. ๔)	บทที่ ๑ การเคารพ ความหมาย บุคคลที่ควรเคารพและวิธีแสดงความเคารพ บทที่ ๒ การรู้จักรับผิชอบ ความหมายและลักษณะของการรับผิชอบ บทที่ ๓ การคบหาและการอยู่ร่วมกัน กล่าวถึง ความรักหมั่นคณะ ความมีน้ำใจ เป็นนักกีฬา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีมุทิตาจิต และความมีสัจจะ บทที่ ๔ การประหยัด ความหมาย หลักการประหยัด และประโยชน์แห่งการประหยัด

ตารางที่ ๒.๒ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นกลาง ๑ (ป. ๔) (ต่อ)	บทที่ ๕ การบำเพ็ญประโยชน์ ความหมาย วิธีบำเพ็ญ คุณธรรมของผู้บำเพ็ญ และความสำคัญของการบำเพ็ญประโยชน์
ชั้นกลาง ๒ (ป. ๕)	บทที่ ๑ คุณของพระพุทธศาสนา กล่าวถึง ความสำคัญ พระรัตนตรัย และไตร สรณคมน์ บทที่ ๒ สីล ความหมาย ความสำคัญ และศีล ๕ บทที่ ๓ ธรรมจริยา ความซื่อตรง ความสุภาพอ่อนโยน การคบมิตร ความโอป อ้อมอารี และความมีสติรอบคอบ
ชั้นกลาง ๓ (ป. ๖)	บทที่ ๑ คุณของพระพุทธศาสนา ความสำคัญ พระรัตนตรัย และไตรสรณ คมน์ บทที่ ๒ สีล ความหมาย ความสำคัญ และเบญจศีล บทที่ ๓ ธรรมจริยา บุญบาป ความอดสาหะ ความมัธยัสถ์ ความมีน้ำใจ ความ อดทน และความกล้าหาญ
ชั้นปลาย ๑ (ม. ๑)	บทที่ ๑ คุณของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ วัด พิธีกรรม และพุทธศาสนิกชน บทที่ ๒ สีล ประโยชน์ของการรักษาศีล ลักษณะของผู้มีศีล เบญจศีล และ เบญจธรรม บทที่ ๓ ธรรมจริยา ความสามัคคี ความมีวินัย ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จัก หน้าที่ ความเคารพเชื่อฟัง ความไม่พยาบาทและอบายมุข ๖
ชั้นปลาย ๒ (ม.๒)	บทที่ ๑ คุณค่าของศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และความแตกต่าง ระหว่างการเคารพนับถือพระรัตนตรัยกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาอื่น บทที่ ๒ สีล ความหมาย เบญจศีลและประโยชน์แห่งการรักษาศีล ๕ บทที่ ๓ สวรรค์ธรรม กล่าวถึง ขันธ ๕ และกรรม บทที่ ๔ ธรรมจริยา ศรัทธา ๔ พุทโฆวาท ๓ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ การละ ๖ ทิส ๖ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ตารางที่ ๒.๒ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นปลาย ๓ (ม.๓)	บทที่ ๑ คุณค่าของศาสนา อิทธิพลต่อชนชาติไทย พระรัตนตรัยและประโยชน์แห่งการรักษาศีล บทที่ ๒ สวรรค์ธรรม กล่าวถึง อายุคนะ ๑๒ และพระไตรลักษณ์ บทที่ ๓ ธรรมจริยา ธรรมที่ทำให้งาม ธรรมเป็นโลกบาล ทิฐุธรรมมีกัตถะ ประโยชน์ อบายมุข ๔ ธรรมมีอุปการะมาก ๔ สัมปรัสนธรรม ๗ และพรหมวิหาร ๔
ชั้นสูง ๑ (ม. ๔)	บทที่ ๑ คุณค่าของศาสนา กล่าวถึง ความดีเด่นของพระพุทธศาสนา และการบำรุงส่งเสริม บทที่ ๒ ศีล กล่าวถึง ศีลที่เป็นองค์ของมรรค และวิธีรักษาศีล บทที่ ๓ สวรรค์ธรรม สังสารวัฏฏ์ และอริยสัจ ๔ บทที่ ๔ ธรรมจริยา อกุศลมล กุศลมูล บุคคลที่หาได้ยาก ๒ อย่าง อิทธิบาท ๔ ฌราวาสธรรม ๔ สุขของคฤหัสถ์ ๔ สังคหวัตถุ ๔ สารานิยธรรม ๖ และธรรมมีอุปการะมาก ๗ (อริยทรัพย์ ๗)
ชั้นสูง ๒ (ม.๕)	บทที่ ๑ ศาสนา กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับศาสนา และศาสนาสำคัญของโลก บทที่ ๒ พระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ บทที่ ๓ ธรรมจริยา อคติ ๔ อบายมุข ๖ ทิฐุธรรมมีกัตถะ หลักการแบ่งทรัพย์ สุขของคฤหัสถ์ ๔ เหตุที่ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน อักคิปปาริจริยา ๓ สมชีวิตรธรรม ๔ สัมปรายิกัตถะ สังคหวัตถุ ๔ อุบาสกที่ดี ๕ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ บทที่ ๔ มงคลสูตร ประวัติ ความหมาย และหัวข้อธรรม ๓๘ ประการ บทที่ ๕ สวรรค์ธรรม นิรณ ๕ และสังโยชน์ ๑๐ บทที่ ๖ สมาธิภาวนา ความหมาย ประเภทของภาวนา ประเภทของสมาธิ
ชั้นสูง ๓ (ม. ๖)	บทที่ ๑ ธรรมจริยา มรรค ๘ กุศลกรรมบท ๑๐ นาถกรรมธรรม ๑๐ และบารมี ๑๐ บทที่ ๒ พระสูตร กาลามสูตร อักคัญญสูตร และจักกวัตติสูตร บทที่ ๓ สวรรค์ธรรม กล่าวถึง ปฏิจาสุมุปปาต

ตารางที่ ๒.๒ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาธรรม (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นสูง ๓ (ม. ๖) (ต่อ)	บทที่ ๔ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การสวดมนต์ พิธีกรรม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทำบุญ กรรม สันโดษ พรหมวิหาร การมองโลก โลภียกรรม และ โลกุตระธรรม

โครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติพุทธศาสนา^{๓๔}

โครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติพุทธศาสนา แบ่งตามระดับชั้น สามารถแสดงได้ตาม
ตารางที่ ๒.๓ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติพุทธศาสนา

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ขั้นต้น ๑ (ป. ๑)	บทที่ ๑ พุทธประวัติ กล่าวถึง ความหมายและความสำคัญของพระพุทธเจ้า พระบิดา พระมารดา พระชายา เสด็จออกบวช ตรัสรู้ และปรินิพพาน บทที่ ๒ วัฒนธรรม วัฒนธรรมแห่งชาติ และวัฒนธรรมส่วนเอกชน บทที่ ๓ มารยาทที่ดี มารยาททางกาย วาจา และการรับประทานอาหาร บทที่ ๔ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา และวันมาฆบูชา บทที่ ๕ ศาสนพิธีภาคปฏิบัติ ฝึกหัดกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ ฝึกหัดไหว้ พระ ไหว้ผู้ใหญ่ และวิธีประเคนของพระ
ขั้นต้น ๒ (ป. ๒)	บทที่ ๑ พุทธประวัติ กล่าวถึง การประสูติ พระบิดามารดา การศึกษา การอภิเษกสมรส ตรัสรู้ ประกาศทางพระพุทธศาสนา และปรินิพพาน บทที่ ๒ วัฒนธรรม กล่าวถึง การแต่งกาย ความสะอาด การใช้ของส่วนรวม และกิจวัตรประจำวัน บทที่ ๓ มารยาทที่ดี กล่าวคือ มารยาททางกาย วาจา และการรับประทานอาหาร บทที่ ๔ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และวัน อาสาฬหบูชา บทที่ ๕ ศาสนพิธีภาคปฏิบัติ ฝึกหัดกราบเบญจางคประดิษฐ์ การไหว้พระ ไหว้ ผู้ใหญ่ และวิธีประเคนของพระ

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๘ – ๑๔๔.

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ศาสนา (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ขั้นต้น ๓ (ป. ๓)	บทที่ ๑ กำเนิดเจ้าชายสิทธัตถะ กล่าวถึง ชาติบ้านเมือง พระบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ประสูติและเหตุการณ์หลังประสูติ บทที่ ๒ ชีวิตในปฐมวัย กล่าวคือ ชีวิตในเยาว์วัย การศึกษาและการสมรส บทที่ ๓ การออกบวช กล่าวถึง มูลเหตุการออกบวช การศึกษาก่อนการตรัสรู้ การทรมานกาย บทที่ ๔ การตรัสรู้ กล่าวถึง เหตุการณ์ก่อนตรัสรู้ การตรัสรู้ และเหตุการณ์หลังตรัสรู้ บทที่ ๕ ปรีนิพพาน กล่าวถึง ปลงพระชนมายุสังขาร ปรีนิพพาน การถวายพระเพลิง และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา บทที่ ๖ ศาสนพิธีภาคปฏิบัติ การไหว้ การแสดงความเคารพ และการจุดธูปเทียนบูชา พระรัตนตรัย
ชั้นกลาง ๑ (ป. ๔)	บทที่ ๑ กำเนิดเจ้าชายสิทธัตถะ สอนเกี่ยวกับชาติบ้านเมือง พระบิดามารดา วัน เดือน ปี สถานที่ประสูติ เหตุการณ์หลังประสูติ บทที่ ๒ ชีวิตในปฐมวัย สอนเกี่ยวกับการศึกษา พระบิดาทรงสร้างเครื่องผูกมัด การแสดงศิลปวิทยา ความกรุณาของพระองค์ในเยาว์วัย และการอภิเษกสมรส บทที่ ๓ การสละโลก สอนเกี่ยวกับการประพาศพระนคร และการออกผนวช บทที่ ๔ ความพยายามก่อนตรัสรู้ สอนเกี่ยวกับเสด็จแคว้นมคธ พบพระเจ้าพิมพิสาร ความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ การศึกษาหลังจากการออกบวช การทรมานกายและปัญจวัคคีย์ บทที่ ๕ ตรัสรู้ และประกาศธรรม บทที่ ๖ ปรีนิพพาน บทที่ ๗ การไหว้ การกราบ
ชั้นกลาง ๒ (ป. ๕)	บทที่ ๑ ชาติภูมิ สอนเกี่ยวกับชมพูทวีป วรรณะ ศาถยวงศ์และโกถียวงศ์ บทที่ ๒ การประสูติ สอนเกี่ยวกับ วัน เดือน ปี ที่ประสูติ มูลเหตุที่ประสูติ ณ สวนลุมพินีวัน เหตุการณ์หลังจากประสูติแล้ว บทที่ ๓ ชีวิตในเยาว์วัย ความสำราญในเยาว์วัย การศึกษา การอภิเษกสมรส

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ศาสนา (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นกลาง ๒ (ป. ๕) (ต่อ)	บทที่ ๓ ชีวิตในเยาว์วัย ความสำราญในเยาว์วัย การศึกษา การอภิเษกสมรส บทที่ ๔ การเสด็จออกผนวช สอนเกี่ยวกับมูลเหตุของการออกผนวช และการศึกษาก่อนตรัสรู้ บทที่ ๕ ตรัสรู้ กล่าวถึง การบำเพ็ญทุกกรกิริยา การรับข้ามรูปายาสจากนางสุชาดา รับหญ้าคาจากโสดิยพราหมณ์ และตรัสรู้อริยสัจ บทที่ ๖ ประกาศศาสนา สอนเกี่ยวกับการโปรดปัญจวัคคีย์ โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง โปรดพระเจ้าพิมพิสาร บทที่ ๗ ปรีณิพพาน สอนเกี่ยวกับการปลงพระชนมายุสังขาร ปรีณิพพาน การถวายพระเพลิง บทที่ ๘ ระเบียบปฏิบัติในการถวายทาน มีการเตรียมงานเบื้องต้น บทที่ ๙ การอาราธนาต่างๆ กล่าวคือ ความหมายของการอาราธนา อาราธนาศีล ๕ อาราธนาพระปริตร และอาราธนาธรรม
ชั้นกลาง ๓ (ป. ๖)	บทที่ ๑ ชมพูทวีป กล่าวถึง อาณาเขต ประชากร และการศึกษาของวรรณะทั้ง ๔ บทที่ ๒ แคว้นและเมืองที่ควรรู้ บทที่ ๓ กำเนิดเจ้าชายสิทธัตถะ กล่าวถึง ลำดับวงศ์ การถือปฏิสนธิ การประสูติและสาเหตุที่ประสูติที่สวนลุมพินี บทที่ ๔ ชีวิตในเยาว์วัย บทที่ ๕ การออกผนวช กล่าวถึง ก่อนออกผนวช มูลเหตุที่ออกผนวช และแสวงหาโมกขธรรม บทที่ ๖ ตรัสรู้ สอนเกี่ยวกับปัญจวัคคีย์ รับข้ามรูปายาส และรับหญ้าคาจากโสดิยพราหมณ์ บทที่ ๗ ประกาศศาสนา กล่าวคือ ปฐมเทศนา โปรดยสกุลบุตรและสหายโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง และโปรดพระเจ้าพิมพิสาร บทที่ ๘ เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์โปรดพระพุทธบิดา บทที่ ๙ ปรีณิพพาน สอนเกี่ยวกับการปลงพระชนมายุสังขาร ปัจฉิมสาวก ปรีณิพพาน การถวายพระเพลิง

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นกลาง ๓ (ป. ๖) (ต่อ)	บทที่ ๑๐ การจัดที่บูชาพระรัตนตรัย กล่าวคือ ความหมาย การจัดโต๊ะหมู่บูชา ในพิธีกรรม และจุดรูปเทียนในพิธีกรรมและจุดรูปเทียนในพิธี
ชั้นปลาย ๑ (ม. ๑)	บทที่ ๑ ประเทศอินเดียสมัยพุทธกาล ชมพูทวีป และประชาชน บทที่ ๒ กำเนิดเจ้าชายสิทธัตถะ กล่าวถึง ลำดับพระวงศ์และมูลเหตุที่ประสูติ ณ สวนลุมพินีวัน บทที่ ๓ ชีวิตในเยาว์วัย บทที่ ๔ เสด็จออกผนวช กล่าวถึง เสด็จประพาสพระนครเห็นสมณะ ทรง สดับคำสรรเสริญ หนีออกผนวช บทที่ ๕ ตรัสรู้ สอนเกี่ยวกับการทรมานกาย การลอยถาด การอธิษฐาน และ ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ บทที่ ๖ ประกาศศาสนา กล่าวถึง ผู้ถึงรัตนะ ๒ โปรดยสกุลบุตรและสหาย โปรดภททวัคคีย์ ๓๐ คน โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง โปรดพระเจ้าพิมพิสาร และ ทรงรับเวฬุวัน บทที่ ๗ พุทธจริยา กล่าวคือ เสด็จสู่กรุงกบิลพัสดุ์ และสากยกุมาร ออกบวช ตามเสด็จ บทที่ ๘ ปรินิพพาน กล่าวถึง ปลงพระชนมายุสังขาร พุทธกิจ และพุทธกิจ หลังปลงพระชนมายุสังขาร บทที่ ๙ ประวัติสาวก ประวัติพระสาวก และประวัติพระมหาโมคคัลลานะ บทที่ ๑๐ ความหมายของวันสำคัญต่างๆ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา บทที่ ๑๑ ศาสนพิธีภาคปฏิบัติ กล่าวถึง การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และจัด อาสน์สงฆ์ในพิธีสำคัญ บทที่ ๑๒ วัฒนธรรม และประเพณี สอนเกี่ยวกับความหมายของวัฒนธรรม และมารยาทในการเข้าสังคม
ชั้นปลาย ๒ (ม. ๒)	บทที่ ๑ ชมพูทวีป กล่าวถึง เหตุที่ต้องศึกษาเรื่องราวของชมพูทวีป ประชากร วรรณะ การศึกษาและลัทธิศาสนา บทที่ ๒ สากยวงศ์ และโกถิยวงศ์

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติพุทธศาสนา (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นปลาย ๒ (ม. ๒) (ต่อ)	บทที่ ๓ พุทธประวัติโดยสังเขป นับตั้งแต่ประสูติ เหตุการณ์หลังประสูติ ชีวิตในเยาว์วัย การศึกษา การอภิเษกสมรส ออกผนวช การบำเพ็ญเพียร การผจญมาร การตรัสรู้ และเสวยวิมุตติสุข บทที่ ๔ ประกาศธรรม โปรดปัญจวัคคีย์ และประดิษฐานพระพุทธศาสนา บทที่ ๕ พุทธจริยา ความไม่มีขัดติยमानะ และทิฐิमानะ ความสนใจในการศึกษา ความเมตตากรุณา ความสามารถพิเศษในวัยรุ่นและความเป็นช่างสังเกต บทที่ ๖ ประวัติดิพระสาวก ประวัติดิพระอานนท์ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระนันทะ พระนางประชาบดีโคตรมี และพระนางรูปนันทา บทที่ ๗ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา บทที่ ๘ วัฒนธรรมและประเพณีไทย กล่าวถึง การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย บทที่ ๙ ศาสนพิธีภาคปฏิบัติ สอนเกี่ยวกับการถวายสังฆทาน ถวายผ้าป่า ถวายผ้าจ่านำพรษา ถวายผ้ากฐิน ถวายผ้าอาบน้ำฝน การลอยกระทง คำหลั่งน้ำสังข์ และร่วมพิธีสวดอภิธรรม
ชั้นปลาย ๓ (ม. ๓)	บทที่ ๑ ชมพุทธวิป ศากยวงศ์ และโกถิยวงศ์ การประสูติ เหตุการณ์หลังประสูติ ชีวิตในเยาว์วัย การอภิเษกสมรส และการเสด็จออกผนวช บทที่ ๒ การตรัสรู้ การบำเพ็ญทุกรกิริยา เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา การรับข้าวมธุปายาสจากนางสุชาดา การอธิษฐานจิต มารผจญ และทรงบรรลุนิพพาน ๓ บทที่ ๓ ประดิษฐานพระพุทธศาสนา สอนเกี่ยวกับปฐมเทศนา อนัตตลักขณสูตร ส่งสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนา โปรดชฎิล ๑ พี่น้อง และโปรดสิงคาลมาณพ บทที่ ๔ พุทธจริยาวัตร กล่าวถึง ความเสียสละ ความเชื่อถือตามเหตุผล ความเพียร ความตั้งใจจริง ความมีนิสัยต่อสู้ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น และกุศโลบายในการจูงใจคน ความกตัญญูกตเวที และมีน้ำใจหนักแน่น อุดหนุนเข้มแข็ง

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติพุทธศาสนา (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นปลาย ๓ (ม. ๓) (ต่อ)	บทที่ ๕ ประวัติพระสาวก กล่าวถึง ประวัติพระมหากัสสปะ พระราธะ พระราहुล พระโสภณโกฬิวิสะ พระกุนทลเกสีเถรี พระปฏาจาราเถรี พระกีสาคโคตมิเถรี พระเขมาเถรี นางวิสาขมหาอุบาสิกา บทที่ ๖ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันธรรมสวนะ บทที่ ๗ วัฒนธรรม และประเพณีไทย ตระกูลสงกรานต์ การเวียนเทียน การปฏิบัติต่อพระสงฆ์ ประเพณีตักบาตร การทอดกฐิน การบวชนาค การสมรส และการเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ บทที่ ๘ การอาราธนาต่างๆ การอาราธนาศีล ๕ อาราธนาพระปริตร และคำอาราธนาธรรม
ชั้นสูง ๑ (ม. ๔)	บทที่ ๑ ทบทวนพุทธประวัติ บทที่ ๒ การบำเพ็ญพุทธกิจ ในปฐมโพธิกาล ในมัชฌิมกาล และปัจฉิมกาล บทที่ ๓ พุทธประวัติแนววิจารณ์ อภินิหารของเจ้าชายสิทธัตถะในวันประสูติ เหตุที่พระบิดาไม่ต้องการให้เจ้าชายออกผนวช วิธีการออกผนวชและโปรดปัญจวัคคีย์ บทที่ ๔ ประวัติพระสาวก พระสารีบุตรเถระ พระโมคคัลลานะเถระ พระองคุลิมาลเถระ พระวัชบาลเถระ พระอุบาลีเถระ พระเทวทัต พระเขมาเถรี พระอุบลวรรณาเถรี และนางวิสาขมหาอุบาสิกา บทที่ ๕ ปกิมกะ จตุสังเขกนิยสถาน ฎปรหบุคคล และเจดีย์ ๔ ประการ บทที่ ๖ ประเพณีไทย การบรรพชาอุปสมบท การทอดกฐิน ลอยกระทง และประเพณีขึ้นปีใหม่
ชั้นสูง ๒ (ม. ๕)	บทที่ ๑ พุทธประวัติโดยสังเขป ชมพูทวีป ประชากร ศาสนวงศ์ ลำดับพระวงศ์ ชีวิตในปฐมวัย เสด็จออกผนวช การบำเพ็ญทุกรกิริยา ตรัสรู้ เสด็จวิมุตติสุข ทรงพิจารณาสัตว์โลก แสดงปฐมเทศนา โปรดยสกุลบุตร โปรดขฤลิ ๓ พี่น้อง โปรดพระเจ้าพิมพิสาร ได้อัครสาวก พระเจ้าสุทโธทนะส่งทูต ทรงมอบความเป็นใหญ่ในสาวก โปรดสังคาลมณฑป ปลงอายุสังขาร เสด็จเมืองกุสินารา

ตารางที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาประวัติพุทธศาสนา (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นสูง ๒ (ม. ๕) (ต่อ)	โปรดสุกัณฑ์ปัจฉิมสาวก พุทธปรินิพพาน ถวายพระเพลิง แจกพระบรมสารีริกธาตุ และการสังคายนา ครั้งที่ ๑ บทที่ ๒ พุทธประวัติแนววิจารณ์ วิวัฒนาการทางความคิดของชาวอินเดียสมัยพุทธกาล มูลเหตุตั้งสากยวงส์ การปกครองของอินเดียโบราณ อาชีพสำคัญของชมพูทวีป เรื่องตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์ เหตุที่ประกาศศาสนา และเหตุที่ปรินิพพานที่เมืองกุสินารา บทที่ ๓ ความเป็นมาแห่งพระธรรมวินัย หลักสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา เรื่องสังคีติสูตร ทรงตั้งพระธรรมวินัยแทนพระองค์ มหาประเทศ ๔ เหตุแห่งการแตกแยกเป็นลัทธินิกายต่างๆ หลักการตัดสินพระธรรมวินัย พระกัมภีร์และวรรณคดีทางพระพุทธศาสนา บทที่ ๔ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ศึกษาเกี่ยวกับคำอาราธนาศีล ๕ – ๘ คำอาราธนาพระปริตร คำกรวดน้ำ พิธีทำบุญประจำปี และการทำบุญตักบาตร
ชั้นสูง ๓ (ม. ๖)	บทที่ ๑ ประวัติพระพุทธศาสนาในอินเดีย ศึกษาสมัยก่อนพุทธกาล สมัยหลังพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน บทที่ ๒ พระพุทธศาสนาในไทย ศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย ๔ ยุค สมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์ บทที่ ๓ บุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา ศึกษาถึงพระเจ้าอโศกมหาราช พระยามิลินท์ พระพุทธโฆษาจารย์ บทที่ ๔ พิธีกรรมและประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตในสังคมปัจจุบัน ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของพิธีกรรมและประเพณีเกี่ยวกับชีวิตในสังคมไทยในปัจจุบัน พิธีกรรมและประเพณีที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

โครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ^{๓๕}

โครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ แบ่งตามระดับชั้น สามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ขั้นต้น ๑ – ๓ (ป. ๑ – ๓)	เรื่องแบบฝึกอ่านและเขียนภาษาอังกฤษ เล่ม I, II, III เนื้อเรื่องโดยสรุป ๑. ใช้แบบเรียนการฝึกอ่านและเขียนภาษาอังกฤษ เล่ม ๑ – ๓ ระดับชั้นอนุบาล ๑ – ๓ ของสำนักพิมพ์อักษรวิวัฒน์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ฯ ๒. เนื้อเรื่องแต่ละเล่มจะมีการฝึกเขียน อ่านสระและพยัญชนะภาษาอังกฤษ มีทั้งแบบตัวพิมพ์ใหญ่ ตัวพิมพ์เล็ก ตัวเขียนใหญ่ ตัวเขียนเล็ก ๓. มีรูปภาพประกอบ คำศัพท์ต่างๆ แต่ละคำศัพท์
ชั้นกลาง ๑ (ป. ๔)	เรื่อง Mahachula English Primer for Yong Buddhists Book II เนื้อเรื่องโดยสรุป - เบื้องต้นฝึกหัดการเขียนพยัญชนะและสระตัวเลขและวัน เดือน ปี - ศึกษาหลักไวยากรณ์ และเน้นทักษะการเขียน พู๊ด ฟัง - ทั้งหมด ๑๐ บทเรียน และแต่ละบทมีแบบฝึกทักษะในการเขียนตามคำบอก Lesson One ฝึกการใช้ This is Lesson Two การฝึกตั้งคำถาม What is this , is , this, that Lesson Three- Four การตอบคำถามแบบง่ายๆ ทั้งประโยคเอกพจน์ และพหูพจน์ Lesson Five บทสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน และอ่าน แต่งประโยค และตั้งคำถามประกอบรูปภาพ Lesson Six อ่านเรื่องตามรูปภาพและสนทนากับตอบคำถามเรื่องนั้นๆ Lesson Seven-Eight อ่านเรื่องจากรูปภาพและตอบคำถามการใช้ have, has, how many

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๔ – ๑๘๘.

ตารางที่ ๒.๔ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นกลาง ๑ (ป. ๔) (ต่อ)	Lesson Nine บทสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน อ่านเรื่องสั้น และตอบคำถาม Lesson Ten อ่านเรื่องประกอบรูปภาพแล้วอ่านเรื่องสั้นแล้วตอบคำถาม
ชั้นกลาง ๒ (ป. ๕)	เรื่อง Mahachula English Course for Young Buddhist Book II - ทั้งหมดมี ๑๔ บทเรียน ซึ่งแต่ละบทมีแบบฝึกหัดทำขบทให้ผู้สอนได้ประเมินผลนักเรียน - ฝึกทักษะ การอ่าน เขียน พูด และฟัง Lesson One – Four การใช้ this, that ในประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ และประโยคคำถาม Lesson Five – Six การอ่านเรื่องประกอบภาพและตอบคำถาม Lesson Seven การใช้ have, has, these are บทสนทนาระหว่างครู- นักเรียน และอ่านเรื่องสั้น เกี่ยวกับประวัติย่อของเจ้าชายสิทธัตถะ Lesson Eight การใช้ How many คุณศัพท์และอ่านเรื่องเกี่ยวกับเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ในสวน Lesson Nine การอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับบิดามารดา การศึกษาของเจ้าชายสิทธัตถะและการตอบคำถาม Lesson Ten การเรียนเกี่ยวกับ วัน เดือน และนับเลข อ่านเรื่องสั้น เกี่ยวกับการประทับอยู่ในปราสาท ๓ หลัง และตอบคำถาม Lesson Eleven การใช้ A, An และอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับเจ้าชายสิทธัตถะ อภิเษกสมรสและตอบคำถาม Lesson Twelve การใช้ I, You, We, They, He, She, It ในการฝึกพูด และอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช Lesson Thirteen การใช้ไวยากรณ์ และอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียร และตรัสรู้ ตอบคำถามทำขบท Lesson Fourteen พูดเกี่ยวกับเวลา ทั้งประโยคบอกเล่าและประโยคคำถาม อ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันครอบครัวกิตติ และตอบคำถาม

ตารางที่ ๒.๔ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นกลาง ๓ (ป. ๖)	มี ๗ บทเรียน และแต่ละบทเรียนจะมีแบบฝึกหัดท้ายบทให้นักเรียนทบทวน Lesson One อ่านเรื่องเกี่ยวกับการไปเรียนพุทธศาสนาวินัย การใช้ do, does และประโยคคำถาม Lesson Two การอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับกิจประจำวันของโสภณและประเสริฐ การใช้เวลาและตอบคำถาม Lesson Three การอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับการสอนของพระอาจารย์ การใช้ไวยากรณ์และตอบคำถาม Lesson Four การอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับวัดเบญจมบพิตรและตอบคำถาม Lesson Five การอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับวัน เดือน ปี Lesson Six การอ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับชีวิตประจำวันในตอนเช้าของชาวพุทธ Lesson Seven การอ่านบทสนทนาระหว่างชีวิต กับโสภณ
ชั้นปลาย ๑ (ม. ๑)	เรื่อง Mamachula English Course for Young Buddhist Book III เนื้อเรื่องทั้งหมด มี ๔ บทเรียน แต่ละบทจะเน้นหลักไวยากรณ์ ฝึกทักษะทั้ง ๔ อ่าน เขียน พูด และฟัง ตอบคำถามท้ายบท Lesson One อ่านเรื่องสั้นของเด็กชายสุวิทย์ การใช้หลักไวยากรณ์และตอบคำถาม Lesson Two อ่านเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทย การใช้หลักไวยากรณ์ และตอบคำถาม Lesson Three อ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับไปเรียนพุทธศาสนาวินัย มจร. และการสอนของพระอาจารย์ Lesson Four อ่านเรื่องสั้นเกี่ยวกับพระนางเจ้าสิริมหามายาบรรทม และทรงพระสุบินนิมิตเห็นช้างถวายดอกบัว การใช้หลักไวยากรณ์ และตอบคำถาม

ตารางที่ ๒.๔ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นปลาย ๒ (ม. ๒)	เรื่อง Jataka Tale Book I เนื้อเรื่องโดยสรุป มี ๕ เรื่องใหญ่ - มีสระ พยัญชนะ อักษรโรมันเทียบสระ และพยัญชนะไทย - มีคำศัพท์แต่ละบทเรียน และคำตอบคำถามท้ายบทเรียนแต่ละบท หัวข้อเรื่อง The Lion and the Boar, The Mosquito and the Foolish Son, The Ass in the Lion's Skin, The Owl and the Crow, The Wishing cup, The Dishonest Trader, The Twofold Failure, The Foolish Planter, The Oxen and the Pig.
ชั้นปลาย ๓ (ม. ๓)	เรื่อง Jataka Tale Book II เนื้อเรื่องโดยสรุป - มีสระ พยัญชนะ ภาษาโรมันเทียบสระ และพยัญชนะไทย - มีคำศัพท์แต่ละบทเรียน และคำตอบคำถามท้ายบทเรียนแต่ละบท หัวข้อเรื่อง The Tree- Spirits and the Two Beasts, The Tail of the Cow, The Three Friend, The Brahmin and the Ox, The Great Yellow King, The Hungers Messenger, The Spell of Subduing, The World, The Great King.
ชั้นสูง ๑ (ม. ๔)	เรื่อง English Lesson for Young Buddhist Book I เนื้อเรื่องโดยสรุป - มี ๘ บทเรียน - มีคำศัพท์แต่ละบทเรียน และคำถามท้ายบทเรียนแต่ละเรื่อง หัวข้อเรื่อง Life of the Buddha, The Daily Life of the Buddha, Ananda Treasurer of the Doctrine, Ananda and the Founding of the Order of Nuns, The Oldest Historical Three, Inscription of King Asoka, Our First Teachers, Buddhist Holy Days.

ตารางที่ ๒.๔ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ (ต่อ)

ระดับชั้น	รายละเอียดวิชา
ชั้นสูง ๒ (ม. ๕)	เรื่อง Introduction to Buddhism Book I เนื้อเรื่องโดยสรุป - มี ๘ บทเรียน แต่ละบทจะมีคำศัพท์แต่ละบทเรียน และคำตอบคำถามท้ายบทเรียนแต่ละบท - มีสระ พยัญชนะ อักษรโรมันเทียบสระ และพยัญชนะไทย หัวข้อเรื่อง The Buddha, Buddhism, Buddhism and the Ancient Thai Nation, Buddhism in Thai History, Buddhism in Present Day Thailand, Buddhism as Lived and Cherished by the Thai People, Buddhist Monks and Monasteries and Administration of the Buddhist Order of Thailand.
ชั้นสูง ๓ (ม. ๖)	เรื่อง Introduction to Buddhism Book II เนื้อเรื่องโดยสรุป - มี ๘ บทเรียน แต่ละบทจะมีคำศัพท์แต่ละบทเรียน และคำตอบคำถามท้ายบทเรียนแต่ละบท - มีสระ พยัญชนะ อักษรโรมันเทียบสระ และพยัญชนะไทย หัวข้อเรื่อง Early Development of Buddhism, Buddhism of the Southern School, Buddhism of the Northern School, Buddhism Came to the West, Western Buddhism and the Buddhist Revival in Asia, Buddhism and the West, Quotations from Some Great Minds and Some Eminent Persons.

โครงสร้างหลักสูตรระดับชั้นสูงพิเศษ ๑^{๓๖}

มีขอบข่ายเนื้อหาวิชา แบ่งตามรายวิชา สามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังนี้
 ตารางที่ ๒.๕ แสดงโครงสร้างหลักสูตรระดับชั้นสูงพิเศษ ๑

วิชา	ขอบข่ายเนื้อหา
๑. ประวัติ พระพุทธศาสนา	พระพุทธศาสนาในเอเชีย พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย พระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล พระพุทธศาสนาในประเทศภูฏาน พระพุทธศาสนาในประเทศบังคลาเทศ พระพุทธศาสนาในประเทศปากีสถาน พระพุทธศาสนาในประเทศ อัฟกานิสถาน พระพุทธศาสนาในรัฐสิกขิม
๒. พระวินัยปิฎก	ความหมายของพระวินัยปิฎก ความสำคัญของพระวินัยปิฎก ประวัติของ พระวินัยปิฎก นิยามศัพท์ “วินัย” โครงสร้างพระวินัยปิฎก วัตถุประสงค์ ของการบัญญัติพระวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์ วิเคราะห์เนื้อหาใน พระวินัยปิฎก ประยุกต์สาระสำคัญจากพระวินัยปิฎกสู่การปฏิบัติ
๓. สัมมนาวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา	พระพุทธศาสนากับการปกครอง พระพุทธศาสนากับการศึกษา พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนากับกฎหมาย พระพุทธศาสนากับสังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนากับการสาธารณสุข พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ พระพุทธศาสนากับภาษาศาสตร์ พระพุทธศาสนากับอักษรศาสตร์ พระพุทธศาสนากับนิเทศศาสตร์ พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา พระพุทธศาสนากับชนชั้นทางสังคม

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘.

โครงสร้างหลักสูตรระดับชั้นสูงพิเศษ ๒^{๓๖}

มีขอบข่ายเนื้อหาวิชา แบ่งตามรายวิชา สามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังนี้
 ตารางที่ ๒.๖ แสดงโครงสร้างหลักสูตรระดับชั้นสูงพิเศษ ๒

วิชา	ขอบข่ายเนื้อหา
๑. ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา	พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, พระพุทธศาสนาในประเทศพม่า, พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย, พระพุทธศาสนาในประเทศสิงคโปร์, พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย, พระพุทธศาสนาในประเทศลาว, พระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม, พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา, พระพุทธศาสนาในประเทศฟิลิปปินส์
๒. พระสูตรตันตปิฎก	ความหมายของพระสูตรตันตปิฎก, ความสำคัญของพระสูตรตันตปิฎก, พระสูตรที่สำคัญ, โครงสร้างพระสูตรตันตปิฎก, วิเคราะห์เนื้อหาในพระสูตรตันตปิฎก, ประยุกต์หลักธรรมจากพระสูตรตันตปิฎกสู่การปฏิบัติ
๓. สัมมนาวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา	พระพุทธศาสนากับการเกิดใหม่, พระพุทธศาสนากับหลักธรรม, พระพุทธศาสนาปัญหาวิสัยรุ่น, พระพุทธศาสนากับปัญหาอาเสพติด, พระพุทธศาสนากับการทำแท้ง, พระพุทธศาสนากับปัญหาการเพิ่มประชากร, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาประชาธิปไตย, พระสงฆ์กับการอนุรักษ์มรดกไทย, พระสงฆ์กับการพัฒนาเยาวชนของชาติ, พระสงฆ์กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕-๑๘๖.

โครงสร้างหลักสูตรระดับชั้นสูงพิเศษ ๓^{๓๘}

มีขอบข่ายเนื้อหาวิชา แบ่งตามรายวิชา สามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๗ ดังนี้
 ตารางที่ ๒.๗ แสดงโครงสร้างหลักสูตรระดับชั้นสูงพิเศษ ๓

วิชา	ขอบข่ายเนื้อหา
๑. ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา	พระพุทธศาสนาในเอเชียตะวันออก ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย, พระพุทธศาสนาในประเทศทิเบต, พระพุทธศาสนาในประเทศจีน, พระพุทธศาสนาในประเทศมองโกเลีย, พระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลี, พระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่น, พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ, พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมัน, พระพุทธศาสนาในประเทศฝรั่งเศส, พระพุทธศาสนาในประเทศเนเธอร์แลนด์, พระพุทธศาสนาในประเทศ สวิตเซอร์แลนด์, พระพุทธศาสนาในประเทศแคนาดา, พระพุทธศาสนาใน ประเทศออสเตรเลีย
๒. วิชาพระอภิธรรม ปิฎก	ความหมายของพระอภิธรรมปิฎก, กำเนิดพระอภิธรรม, พระพุทธเจ้าเสด็จ ไปแสดงพระอภิธรรมบนดาวดึงส์, เหตุที่เสด็จขึ้นไปแสดงธรรมบน ดาวดึงส์, อานิสงส์การฟังพระอภิธรรม, การเรียนพระอภิธรรมมีความจำเป็น, พระเถระผู้นำพระอภิธรรมสืบต่อกันมา, ความเห็นของเกจิอาจารย์เกี่ยวกับ พระอภิธรรม, พระพุทธคำรัสถึงเทวดา, ความเห็นของปราชญ์เกี่ยวกับ กัมมวิภังคพระอภิธรรม, โครงสร้างพระอภิธรรม, วิเคราะห์เนื้อหาพระอภิธรรม, ประยุกต์ หลักธรรมจากพระอภิธรรมปิฎกสู่การปฏิบัติ
๓. สัมมนาวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา	สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคุณภาพมนุษย์, พระพุทธศาสนากับสันติภาพโลก, พระพุทธศาสนากับเสรีภาพ, พุทธธรรม ขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยจริงหรือ, หลักสันโดษกับการพัฒนา ประเทศ, พระสงฆ์กับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน, พระพุทธศาสนาใน ทัศนะของวัยรุ่น, พระพุทธศาสนาในทัศนะของปัญญาชน, พระสงฆ์เป็น กาฝากของสังคมจริงหรือ, ความหมายของ “นิพพาน” ในพระพุทธศาสนา, พระมหากษัตริย์กับศาสนูปถัมภก, ความแตกต่างระหว่างการให้ความ อุปถัมภ์ภายใต้ราชาธิปไตยกับประชาธิปไตย

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

โครงสร้างหลักสูตรวิชานาฏศิลป์^{๓๘}

มีขอบข่ายเนื้อหาวิชาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเน้นภาคปฏิบัติ ซึ่งสามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๘ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๘ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชานาฏศิลป์

หัวข้อ	ขอบข่ายเนื้อหา
๑. ภาคทฤษฎี	บทที่ ๑ ความหมายของคำว่านาฏศิลป์,มูลเหตุในการเกิดของนาฏศิลป์, ภาษานาฏศิลป์และหลักสำคัญของการรำไทยที่ควรทราบ บทที่ ๒ ระเบียบ,รำ,ฟ้อน,ประเภทของการระบำ,ลักษณะการรำ และการฟ้อนรำประเภทต่าง ๆ
๒. ภาคปฏิบัติ	โดยกำหนดเพลงไว้ ๑๐ เพลง และท่ารำ ๑๔ ท่า ท่ารำส่วนมากมาจากท่ารำในแม่บทใหญ่ เรียกว่า “รำวงมาตรฐาน” กล่าวคือ เพลงงามแสงเดือน, เพลงชาวไทย, เพลงรำซิมารำ, เพลงคืนเดือนหงาย, เพลงดอกไม้ของชาติ, เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ, เพลงหญิงไทยใจงาม, เพลงยอดชายใจหาญ, เพลงดวงจันทร์ขัณธุฟ้า และเพลงบุษานักรบ

โครงสร้างหลักสูตรวิชาดนตรีไทย^{๓๙}

มีขอบข่ายเนื้อหาวิชาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเน้นภาคปฏิบัติ ซึ่งสามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๙ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๙ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาดนตรีไทย

๑. ภาคทฤษฎี	
วิชา	ขอบข่ายเนื้อหา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๑	ศึกษาศึกษาเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติของคนตรี ลักษณะเนื้อหาของ การศึกษาวิชาดนตรี คุณลักษณะพื้นฐานของผู้ที่จะศึกษาวิชาดนตรี ความรู้ทั่วไปด้านดนตรีและการฟัง ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับดนตรี ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีนาฏศิลป์ และวรรณศิลป์ ขบวนการทางดนตรี ปัจจัยที่

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐-๑๕๑.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

ตารางที่ ๒.๕ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาดนตรีไทย (ต่อ)

วิชา	ขอบข่ายเนื้อหา
	เกี่ยวข้องกับการฟังดนตรี การสร้างรสนิยมในการฟังดนตรี คนไทยกับการฟังดนตรี ดนตรีกับพระพุทธศาสนา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๒	บทบาทแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับดนตรีไทย บทบาทของดนตรีไทยในสังคมไทย แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย สารคดีด้านดนตรีไทยในแง่มุมต่าง ๆ ดนตรีไทยกับพระพุทธศาสนา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๓	องค์ประกอบของดนตรีไทย ระบบเสียงของดนตรีไทย จังหวะทำนอง ลีลาการประสานเสียง รูปแบบของเพลงไทย การอ่านและการเขียนโน้ตเพลงไทย ดนตรีไทยกับพระพุทธศาสนา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๔	ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทย ดนตรีไทยสมัยก่อนสุโขทัยเป็นราชธานี ดนตรีไทยสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ โดยศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย การประสมวง ลักษณะเพลงในสมัยนั้น ๆ ดนตรีกับพระพุทธศาสนา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๕	ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทย การกำหนดหรือตั้งชื่อเครื่องดนตรีไทย ประเภทของเครื่องดนตรีไทย เครื่องคิด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ดนตรีไทยกับพระพุทธศาสนา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๖	การประสมวงดนตรีไทยแนวคิดเกี่ยวกับการประสมวงดนตรีไทย การตั้งชื่ วงดนตรีไทยประเภทของวงดนตรีไทย การประสมวงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรี ดนตรีไทยกับพระพุทธศาสนา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๗	ศึกษาลักษณะของเพลงไทย การกำหนดชื่อเพลงไทย ประเภทของเพลงไทย เพลงบรรเลง เพลงโหมโรงเพลงหน้าพาทย์ เพลงเรื่อง เพลงหางเครื่อง เพลงลูกโหมด เพลงภาษา เพลงออกภาษา เพลงหมู่ เพลงเดี่ยว เพลงขับร้อง เพลงสองชั้น เพลงสามชั้น เพลงชั้นเดียว เพลงเถา เพลงดับ การร้องเพลงไทย หลักทั่วไปในการขับร้องเพลงไทย หลักการใช้เสียง การเอื้อน ลักษณะของผู้ขับ ร้องเพลงไทย เทคนิคการขับร้องคีตกวีศิลปินทางดนตรีไทย ดนตรีไทยกับพระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๒.๕ แสดงโครงสร้างหลักสูตรวิชาดนตรีไทย (ต่อ)

๒. ภาคปฏิบัติ

วิชา	ขอบข่ายเนื้อหา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๑	อ่านโน้ตเพลงไทย “คร ม ฟ ซ ล ท” อัตรารั้งหวะสามชั้น สองชั้น และ ชั้นเดียว พื้นฐานการบรรเลงแต่ละเครื่อง สามารถบรรเลงเพลงแป๊ะ จระเข้หางยาว แยกบทเทศ ลาวจ้อย เต๋ยโขง ลาวครวญ พม่าเขว ขึ้นพลับพลา
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๒	ลาวเลียงเทียน ศรีนวลใน คลื่นกระทบฝั่ง ขับไม้บัณเฑาะว์ นางครวญ สร้อยลำปาง ลาวดวงเดือน ลาวสวรวาย
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๓	ลาวคำหอม ลาวคำเนินทราย จีนใจข่อย จีนรำพัด แยกเชิญเจ้า แยกต๋อย หม้อ ดับลาวเจริญศรี ลาวเล็กตัดสร้อย ลาวเล่นน้ำ ลาวกระดุกก็ ลาวกระแต มหาฤกษ์
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๔	ดับวิวาท์พระสมุทร คลื่นกระทบฝั่ง บังใบ แยกสาหร่าย เขมรไพรโยค มยุราภิรมย์ ระบำไกรลาส สำเร้ง สรรเสริญพระบารมี มหาชัย ระบำ ดอกบัว ระบำลพบุรี ระบำเทพบันเทิง ระบำตารีกีรีปัส จินเก็บบุปผา รำ ศรีนวล
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๕	โหมโรงปฐมดุสิต โหมโรงมหาธาตุราชจุฬา รำเชิญพระขวัญ ระบำ สุโขทัย ลาวกระทบไม้ ระบำกฤดาภินิหาร ม่านมงคล ลาวดวงดอกไม้ มอญมอญเรือ
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๖	โหมโรงไอยเรศ นกเขาชะแมร์ เขมรพวง ราชตรีประดับดาว โสมส่องแสง เขมรละออองค์ รำวงมาตรฐาน รำวงพื้นฐาน ระบำขมุนุ่มเผ่าไทย
ดุริยางคศาสตร์ไทย ระดับ ๗	แยกมอญบางขุนพรหม แยกอาหวัง แยกขาว มอญรำดาบ ครวญหา ชมแสงจันทร์ มอญอ้อยอิ่ง แสนคำนึง แยกลพบุรี แยกโอกลาวแพน

โครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ^{๔๑}

โครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ แบ่งตามระดับชั้น ซึ่ง สามารถแสดงได้ตามตารางที่ ๒.๑๐ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ แสดงโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

ระดับชั้น	ขอบข่ายเนื้อหา
๑. ขั้นต้น ๑ – ๒ – ๓ (ป.๑ – ๒ – ๓)	๑. การไหว้พระ/การไหว้ผู้ใหญ่ ๒. การกราบเบญจางคประดิษฐ์ / การรับของ – ส่งของ ๓. คำบูชาพระรัตนตรัย (อะระหัง ฯ แปล) ๔. คำนมัสการพระพุทธเจ้า (นะโม ฯ แปล) ๕. คำปฏิญาณตน (อภิณหภาวนา) ๖. คำบูชาพระรัตนตรัย (อิมินา สักกาเรนะ ฯ) ๗. คำอาราธนาศีล ๕ / คำสมาทานศีล ๕
๒. ชั้นกลาง ๑ - ๒ – ๓ (ป.๔ – ๕ – ๖)	๑. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ / การรับของ – ส่งของ ๒. คำบูชาพระรัตนตรัย (อะระหัง ฯ แปล) ๓. คำนมัสการพระพุทธเจ้า (นะโม ฯ แปล) ๔. คำปฏิญาณตน (อภิณหภาวนา) ๕. เพลงมาร์ชพอ.มจร. (เรานักเรียน ฯ) / เพลงมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๖. คำอาราธนาศีล ๕ / คำสมาทานศีล ๕ ๗. คำอาราธนาพระปริตร / คำอาราธนาธรรม ๘. คำถวายสังฆทาน พร้อมคำแปล ๙. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์
๓. ขั้นปลาย ๑ – ๒ – ๓ (ม. ๑ – ๒ – ๓)	๑. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ / การรับของ – ส่งของ ๒. คำบูชาพระรัตนตรัย (อะระหัง ฯ แปล) ๓. คำนมัสการพระพุทธเจ้า (นะโม ฯ แปล) ๔. เพลงมาร์ช พอ.มจร. (เรานักเรียน ฯ) / เพลงมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๔๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๓-๑๕๕.

ตารางที่ ๒.๑๐ แสดงโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ (ต่อ)

ระดับชั้น	ขอบข่ายเนื้อหา
๓. ชั้นปลาย ๑ – ๒ – ๓ (ม. ๑ – ๒ – ๓) (ต่อ)	๕. คำอาราธนาศีล ๕ / คำสมาทานศีล ๕ ๖. คำอาราธนาพระปริตร / คำอาราธนาธรรม ๗. คำถวายสังฆทาน พร้อมคำแปล ๘. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์
๔. ชั้นสูง - ชั้นสูงพิเศษ (ม. ๔ – ๕ – ๖ , อุดมศึกษา ๑ – ๒ – ๓)	๑. การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ / การส่งของ – การรับของ ๒. คำบูชาพระรัตนตรัย (อะระหัง ฯ แปล) ๓. คำนมัสการพระพุทธเจ้า (นะ โม ฯ แปล) ๔. คำปฏิญาณตน (อภินิหาวนา) ๕. คำอาราธนาศีล ๕ / สมาทานศีล ๕ ๖. คำถวายสังฆทาน พร้อมคำแปล ๗. คำอาราธนาพระปริตร / ๗. คำอาราธนาธรรม ๘. การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ ๙. เพลงมาร์ช พอ.มจร. (เรานักเรียน ฯ) / เพลงมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ภาคปฏิบัติกรรมฐาน	
ลำดับขั้นตอน ในการปฏิบัติ	๑. จุติรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ๒. บูชาพระรัตนตรัย (อะระหัง ฯ) ๓. สมาทานพระกรรมฐาน (อิม่าหัง ภาสะวา อิตตะภาวัง ตุมหากัง ปริจจาขามิ) ๔. ฝึกนั่งสมาธิ / กำหนดลมหายใจ เข้า – ออก ๕. ฝึกเดินจงกรม ๖ ระยะ ๑) ซ้ายย่างหนอ – ขว้าย่างหนอ ๒) ยกหนอ – เขยิบหนอ ๓) ยกหนอ – ย่างหนอ – เขยิบหนอ ๔) ยกสั้นหนอ – ยกหนอ – ย่างหนอ – เขยิบหนอ ๕) ยกสั้นหนอ – ยกหนอ – ย่างหนอ – ลงหนอ – ถูกหนอ ๖) ยกสั้นหนอ – ยกหนอ – ย่างหนอ – ลงหนอ – ถูกหนอ - กดหนอ

จากโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า หลักสูตรที่เปิดสอนใน โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย ได้จัดการเรียนการสอน โดยมีความสัมพันธ์กับปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยวิชาที่เปิดสอนเป็นหลักมี ๓ วิชา คือ ๑. วิชาธรรม ๒. วิชาประวัติพระพุทธศาสนา และ ๓. วิชาธรรมภาคภาษาอังกฤษ นอกจากวิชาที่สอนเป็นหลักเหล่านี้แล้ว ยังมีวิชาที่สอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เช่น วิชาธรรมภาคปฏิบัติ วิชาศาสนพิธี วิชาमारยาไทย วิชานาฏศิลป์ วิชาดนตรีไทย เป็นต้น ซึ่งแบ่งตามระดับชั้นต้น กลาง ปลาย สูง และสูงพิเศษ

๒.๓.๒ การจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาตามหลักสูตรที่ได้วางไว้ มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

สุราษฎร์ พรหมจันทร์ กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนนั้น มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิด การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรให้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียน เอง ครูเป็นแต่เพียงผู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นเท่านั้น การเรียนการสอนจึงเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งในกระบวนการทางการศึกษาในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียน^{๔๒}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้^{๔๓}

๑. แต่ละสถาบันต้องกำหนดเป้าหมาย และภารกิจที่ชัดเจนตามความพร้อม และความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละสถาบัน ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อ ปวงชนจะต้องแสวงหาวิธีการจัดการศึกษา และยุทธศาสตร์ที่จะสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้มากที่สุด

๒. การพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินอย่างต่อเนื่อง และพิจารณาถึงความ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ธุรกิจอุตสาหกรรม สาระของหลักสูตรนอกจากมุ่งพัฒนา

^{๔๒} สุราษฎร์ พรหมจันทร์, ยุทธวิธีการเรียนการสอนวิชาเทคนิค, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^{๔๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๖ – ๑๐๘.

บัณฑิตอย่างสมดุล ทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีงาม แล้วยังต้องมุ่งเน้นการพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม

๓. รูปแบบการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ต้องมีความหลากหลายตาม ความต้องการของผู้เรียนโดยไม่จำกัดวัน เวลา สถานที่ เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life-long) นอกจากการจัดการภายในสถาบันอุดมศึกษาแล้ว จะต้องพัฒนารูปแบบให้มีความ ยืดหยุ่น หลากหลายขึ้น เช่น การจัดร่วมกับสถานประกอบการในโปรแกรมพิเศษประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

๔. การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเสริมต้องยึดผู้เรียนเป็นหลัก โดยคณาจารย์ หรือผู้สอนควรทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา เติบโตตามศักยภาพ

๕. ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน หลักสูตร ให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลง และเพื่อสร้างบัณฑิตที่พึงประสงค์ มีความใฝ่รู้ สามารถคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ ริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบและคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กับความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ

๖. ให้มีการกำหนดมาตรฐานหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การรับรอง หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา แต่ละประเภทที่เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับอุดมศึกษาแต่ละ ระดับ

๗. ให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อการวิจัย สร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ

๘. ปรับระบบการประเมิน และวัดผลการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อเอื้อต่อ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพิจารณาจากความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การร่วม กิจกรรมควบคู่กับการทดสอบตามความเหมาะสม

๙. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการ บริหารจัดการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและการกระจายโอกาสทาง การศึกษาอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

รศ.ดร. ประเสริฐศรี ให้ความหมายการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการเรียนการสอน วิชาการสอน การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาไปสู่เป้าหมาย ที่หลักสูตรต้องการ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็น

ศูนย์กลาง ตลอดจนคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ พร้อมทั้งทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้^{๔๔}

ประเวศ วะสี ได้เสนอวิธีการเรียนรู้ที่ปรับมาจากแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับปัญญา ๓ อันได้แก่ สุตมยปัญญา (ปัญญาที่ได้จากการรับรู้รับฟัง) จินตามยปัญญา (ปัญญาอันเกิดจากการคิด) และภาวนามยปัญญา (ปัญญาอันเกิดจากการภาวนา) ดังนี้^{๔๕}

๑. การศึกษาจากการสัมผัสความจริง ได้แก่ความจริงทางธรรมชาติ ความจริงทางสังคม วัฒนธรรม ความจริงโดยการทำงานและกิจกรรม ความจริงที่เป็นสุนทรียะ และความจริงทางข้อมูลข่าวสาร

๒. การศึกษาจากการคิด การคิดเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์และต่อเนื่องจากการศึกษาโดยสัมผัสความจริง ประกอบด้วย

๒.๑ การฝึกสังเกต

๒.๒ การฝึกบันทึก

๒.๓ การฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุม

๒.๔ การฝึกการฟัง

๒.๕ การฝึกการปฏิจา – วิสัชนา หรือถาม – ตอบ ฝึกการใช้เหตุผลวิเคราะห์ ตั้งเคราะห์ ฯลฯ

๒.๖ การฝึกการตั้งสมมติฐานและการตั้งคำถาม

๒.๗ การฝึกแสวงหาคำตอบต่อคำถามที่ตั้งขึ้น

๒.๘ การวิจัย เพื่อสร้างความรู้ใหม่

๒.๙ การเชื่อมโยง บูรณาการ และการเข้าใจตนเอง เกิดการรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่าสัมพันธ์กับคนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไร ซึ่งจะทำให้เกิดจริยธรรมขึ้นในตนเอง

๒.๑๐ การฝึกการเขียนและการเรียบเรียงทางวิชาการ

๓. การศึกษาจากการเจริญสติ การเจริญสติเป็นวิธีการทางปัญญาที่จะช่วยให้การสัมผัสความจริงและการคิดมีความตรงและคมชัดมากขึ้น ทำให้เอาปัญญามาใช้ได้ทัน

^{๔๔} รัตนา ประเสริฐศรี, “ปัญหาการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาการบัญชี วิทยาลัยพาณิชย์เขตพน”, สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘.

^{๔๕} ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคม นักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๖-๒๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า ผู้ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะครู อาจารย์ พึงประกอบด้วยคุณสมบัติ และประพฤติตามหลักปฏิบัติ ดังนี้^{๔๖}

ก. เป็นกัลยาณมิตร คือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ ดังนี้

๑. ปิโย น่ารัก คือมีเมตตากรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขาเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

๒. ครุ น่าเคารพ คือ เป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญ และมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอับอาย เป็นที่พึ่ง ได้และปลอดภัย

๓. ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ๋ยอ้างและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ

๔. วตฺตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕. วณฺขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จะถูกคัดค้านจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อง่าย ไม่เสียอารมณ์

๖. คมฺภีรญฺจ กล้า กตฺตา แดงเรื่องกล้าได้ คือ กล้าชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้ยากลำบากซึ่งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๗. โน จฏฺฐาน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในอฐานะ คือไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร

ข. ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ โดยตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม ๕ ประการ คือ

๑. อนุพุทฺธิกา สอนให้มีขึ้นตอนถูกลำดับ คือ แสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒. ปริยายทสฺสาวี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล คือ ชี้แจง ยกเหตุผลมาแสดง ให้เข้าใจชัดในแต่ละประเด็น อธิบายยกเยื้องไปต่าง ๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล

๓. อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

^{๔๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๖๖-๖๘.

๔. อนุโมทนาครุ ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส คือ สอนเขามีไม้มุ่งที่ตนจะได้ลาก สิ้นจ้าง หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕. อรูปหัจจ วาจจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามที่เนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เลียดสีข่มขู่ผู้อื่น

ค. มีลีลาครุครบทั้งสี่ ครูที่สามารถมีลีลาของนักสอน ดังนี้

๑. สันทัตสนา ชีให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูมมือไปเห็นกับตา

๒. สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา เร้าให้กล้า คือ ปลุกใจให้คึกคัก เกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก

๔. สัมปหังสนา ปลุกให้รำริง คือ ทำบรรยากาศให้สนุกสนาน ชื่น แจ่มใสเบิกบานใจ ให้ผู้ฟังเข้มข้น มีความหวัง มองเห็นผลดีและทางสำเร็จ

ง. มีหลักตรวจสอบสาม เมื่อพูดอย่างรวบรัดที่สุด ครูอาจตรวจสอบตนเองด้วยลักษณะการสอนของพระบรมครู ๓ ประการคือ

๑. สอนด้วยความรู้จริง ทำได้จริง จึงสอนเขา

๒. สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณาเข้าใจแจ้งด้วยปัญญาของตนเอง

๓. สอนให้ได้ผลจริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้น ๆ เช่น ให้เข้าใจได้จริง เห็นความจริง ทำได้จริง นำไปปฏิบัติจริง เป็นต้น

จ. ทำหน้าที่ครูต่อศิษย์ คือ ปฏิบัติต่อศิษย์ โดยอนุเคราะห์ตามหลักธรรม เสมือนเป็น ทิสเบื่องขา ดังนี้

๑. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี

๒. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

๓. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง

๔. ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ

๕. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิส คือ สอนฝึกศิษย์ให้ใช้วิชาเลี้ยงชีพได้ จริง และรู้จักดำรงตนด้วยดี ที่จะเป็นประกันให้ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ์ มีความสุขความเจริญ

สุพิน บุญช่วงศ์ กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ ๓ ประการ ดังนี้^{๔๓}

๑. ครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพ และความสามารถของครูผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๒. นักเรียน หรือผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เท่ากับผู้สอนความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดมวลดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

๓. สิ่งที่จะสอนได้แก่เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของการเรียนการสอน

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน เป็นการนำเอาหลักสูตร เนื้อหา สารการเรียนรู้ ไปสู่การปฏิบัติกับผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ อันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ตลอดจนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นคนไทย ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้

๒.๓.๒.๒ การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การจัดการเรียนการสอนได้จัดตามหลักสูตร โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และแบ่งชั้นเรียนออกเป็น ๔ ชั้น นอกจากนี้ยังแบ่งย่อยออกเป็น ๑๒ ชั้น เพื่อให้การเรียนการสอนเหมาะสมกับวัยและธรรมชาติของนักเรียน และเพื่อให้สอดคล้องกับการแบ่งชั้นเรียนตามระบบการศึกษาแผนใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีแก่การสอนของครู อาจารย์ และนักเรียนมากยิ่งขึ้น จึงได้จัดชั้นเรียนดังนี้ คือ^{๔๔}

ชั้นต้น	แบ่งเป็น ๓ ชั้น (ต้น ๑ - ๓)	นักเรียน ป.๑ - ๓
ชั้นกลาง	แบ่งเป็น ๓ ชั้น (กลาง ๑ - ๓)	นักเรียน ป. ๔ - ๖
ชั้นปลาย	แบ่งเป็น ๓ ชั้น (ปลาย ๑ - ๓)	นักเรียน ม.๑ - ๓
ชั้นสูง	แบ่งเป็น ๓ ชั้น (สูง ๑ - ๓)	นักเรียน ม.๔ - ๖

^{๔๓}สุพิน บุญช่วงศ์, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔-๕.

^{๔๔}โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ข้อมูลประกอบการประกันคุณภาพ ปีการศึกษา ๒๕๕๕, หน้า ๓๗-๓๘.

นอกจากนี้ยังได้เปิดการศึกษาชั้นสูงพิเศษ ๑ – ๓ สำหรับผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาหาความรู้ด้านศาสนปรัชญาเพิ่มเติมอีก โดยรับนักศึกษาที่จบชั้นสูงสุดตามหลักสูตรแล้วหรือผู้จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไปและปัจจุบันได้เปิดชั้นอนุบาล ๑- ๓ อีกด้วย

สำหรับเวลาเรียนได้แบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ภาคปกติ เรียนเวลา ๐๘.๓๐ – ๑๓.๐๐ น. และ ภาคพิเศษ เรียนเวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. มีเวลาเรียน ๔๐ วัน ๆ ละ ๖ ชั่วโมง รวมเวลา ๒๔๐ ชั่วโมง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๔ ชั้น คือ ชั้นต้น ๑-๓ สำหรับ นักเรียน ป.๑- ป.๓, ชั้นกลาง ๑-๓ สำหรับนักเรียน ป. ๔-ป.๖, ชั้นปลาย ๑-๓ สำหรับนักเรียน ม.๑-ม.๓, ชั้นสูง ๑-๓ สำหรับนักเรียน ม.๔-ม.๖ และยังมีชั้นสูงพิเศษ ๑-๓ สำหรับนักศึกษาที่จบชั้นสูงสุดตามหลักสูตรแล้วหรือ ผู้จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป ซึ่งเปิดเรียนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ และชั้นอนุบาล ๑ – ๓ สำหรับเด็กเล็กอีกด้วย

๒.๓.๓ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน

๒.๓.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร ผู้สอนจำเป็นต้องมีกิจกรรมในระหว่างการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้^{๔๘}

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงความหมายของกิจกรรมการเรียนว่า หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครูและนักเรียน เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิตการปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่^{๔๙}

^{๔๘} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๑.

^{๔๙} กรมวิชาการ, คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๒๑), หน้า ๒.

สมคิด พรหมจ้อย ได้ให้ความหมาย กิจกรรมการเรียนการสอนว่า การจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนเพื่อที่ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดีและเรียนได้อย่างมีความสุข โดยมีเอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ คู่มือครู ประมวลการสอน แผนการสอน หนังสือเรียน แบบฝึกหัดปฏิบัติ สื่อการเรียนการสอนและเอกสารอื่น ๆ^{๕๑}

วไลพร คุณุณทัย กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๕๒}

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้^{๕๓}

- ๑) กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจของเด็ก
- ๒) กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
- ๓) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
- ๔) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
- ๕) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๖) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
- ๗) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
- ๘) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๙) กิจกรรมจะช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
- ๑๐) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก
- ๑๑) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
- ๑๒) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
- ๑๓) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ

^{๕๑} สมคิด พรหมจ้อย, หน่วยที่ ๑๑ หลักการและแนวปฏิบัติในการประเมินนโยบาย แผนงาน โครงการ และหลักสูตร : ประมวลสาระชุดวิชา การประเมินและการจัดการโครงการประเมิน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๕๒} วไลพร คุณุณทัย, หลักการสอน, (กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมวิทยฐานะครูกรรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕.

^{๕๓} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๒ – ๗๓.

๑๔) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน

๑๕) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่าง ๆ

และยังได้กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ว่า โดยทั่วไปไม่ว่าผู้สอนจะใช้เทคนิควิธีการสอนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ก็จะมีขั้นตอนหลัก ๓ ประการ คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นปฏิบัติกิจกรรม และขั้นสรุป ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีลักษณะดังนี้^{๕๔}

๑. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียน และสร้างความสนใจให้ผู้เรียน อยากรู้ อยากเห็น อยากคิด อยากทำ เพื่อเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

๒. ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ถือว่าเป็นขั้นที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมที่ผู้เรียนจะปฏิบัติในขั้นนี้มีหลายอย่าง เช่น การค้นคว้า การอภิปรายกลุ่ม การรายงาน การแสดงบทบาทสมมติ การพูดแสดงความคิดเห็น การสาธิต การเล่าเรื่อง การเล่นเกม เป็นต้น ซึ่งผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทั้งด้านเวลา วัสดุภาวะความพร้อมและความสนใจของผู้เรียนด้วย

๓. ขั้นสรุป เป็นการสรุปเนื้อหาที่เรียนมาแล้วทั้งหมด ทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะที่ผู้เรียนได้รับ ตลอดจนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หลังจากนั้นผู้สอนควรวัดผลการเรียนรู้ว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยอาจใช้วิธีการตอบคำถาม ให้ทำแบบทดสอบ แบบฝึกหัดหรือรายงานตามที่ผู้สอนได้วางแผนไว้

เปรี๊ยะ กิจรต์นักร ได้กล่าวถึงหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไว้ดังนี้^{๕๕}

๑. กิจกรรมการเรียนทุกกิจกรรม ต้องสอดคล้องกับจุดหมายการเรียนรู้ และกิจกรรม ต้องเป็นสื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดหมาย

๒. การจัดลำดับกิจกรรมการเรียนต้องเป็นไปตามลำดับขั้นการเรียนรู้ทั้งสามด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

๓. การจัดกิจกรรมการเรียน ควรจัดตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้การเรียนรู้ต่อเนื่องและกิจกรรมควรสืบเนื่องจากความรู้ที่ดำเนินการมาก่อน การจัดกิจกรรมการเรียนควรจัดลำดับจากรูปธรรมไปหานามธรรม จากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวไปหาประสบการณ์ที่ไกลตัว และจากกระบวนการคิดและการทำงานง่าย ๆ ไปสู่เหตุผลที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมมากขึ้น

๔. กิจกรรมการเรียนควรเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน

^{๕๔} อารณ ใจเที่ยง, หลักการสอน, หน้า ๗๖-๗๗.

^{๕๕} เปรี๊ยะ กิจรต์นักร, การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับอุตสาหกรรมศิลป์, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๒๔), หน้า ๑๕๗-๑๕๘.

๕. กิจกรรมการเรียนรู้ต้องท้าทายนักเรียน และอยู่ในวิสัยที่นักเรียนจะกระทำได้นอกจากนั้นยังเอื้อให้นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนในสถานการณ์หนึ่งไปปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ทำให้การเรียนรู้ต่อเนื่อง สามารถอธิบายสิ่งใหม่ คาคะเนและพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ในโรงเรียนได้

๖. กิจกรรมการเรียนรู้ควรมุ่งพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล คิดแบบสืบสวนสอบสวน รู้จักแก้ปัญหาตามแนวทางของตนเอง มาประกอบกิจกรรม

๗. กิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีลักษณะเปิดกว้างแก่นักเรียนที่มีความแตกต่างกัน กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรมีความยืดหยุ่น ทั้งด้านเนื้อหาและความคิด ครูควรคำนึงเสมอว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน คำตอบที่ถูกต้องอาจไม่มีเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น การยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น จะทำให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินการศึกษามีเหตุผลและมีความคิดสร้างสรรค์ด้วย

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนเป็นกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้กิจกรรมที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมแสดงการสาธิตโดยการจำลองเหตุการณ์ให้นักเรียนแก้ปัญหาตามสถานการณ์พร้อมทั้งจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมที่ดีงามเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหาและแสดงความคิดในห้องเรียน การจัดกิจกรรมจะทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ มีความสนใจและอยากเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

๒.๓.๓.๒ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนของ โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาณิกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในแต่ละปี โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาณิกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ดังนี้^{๕๖}

๑. กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน ทางโรงเรียนต้องให้นักเรียนทุกคนแสดงตนเป็นพุทธมามกะก่อนเป็นประจำทุกปีการศึกษา ณ พระอุโบสถวัดมหาธาตุ

^{๕๖} โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศาณิกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, คู่มือการบริหารงาน (ถ่ายเอกสารเข้บเล่ม), หน้า ๗-๘.

๒. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ

ทุกปีการศึกษาทางโรงเรียนจะได้จัดงานวันแม่ โดยจัดในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงเป็น พระแม่แห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี เพื่อเทิดทูนและเผยแพร่พระ เกียรติคุณของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ จัดให้มีการแสดงความเคารพแม่โดยวิธีให้ แม่นั่งสถานที่ที่จัดไว้ แล้วให้ลูกมอบดอกมะลิซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวันแม่ให้แม่ แล้วกราบลงบน ดักของแม่ เพื่อให้ผู้เป็นลูกได้สำนึกถึงพระคุณของแม่ในฐานะที่แม่เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้เลี้ยงดู เป็น ผู้คุ้มครอง เป็นบูรพาจารย์ เป็นต้น

กิจกรรมวันแม่อีกอย่างหนึ่ง ก็คือ นำนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนโดยเอา สิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคไปแจกตามสถานสงเคราะห์ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานครและ ต่างจังหวัด อาทิ ตามบ้านพักคนชรา สถานที่เลี้ยงเด็กกำพร้า และสถานสงเคราะห์อื่นๆ ตามความ เหมาะสม

๓. กิจกรรมวางพวงมาลาวันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม

เมื่อถึงวันที่ ๒๓ ตุลาคม ทางโรงเรียนจะได้นำนักเรียนไปวางพวงมาลาที่ พระบรมรูปทรงม้า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระองค์ผู้ทรงสถาปนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นประจำทุกปีการศึกษา เพื่อแสดงออก ซึ่งความกตัญญูตเวทีตาธรรม ต่อพระองค์

๔. กิจกรรมวันมอบประกาศนียบัตรและมอบทุนการศึกษา

ทุกปีการศึกษาทางโรงเรียนจะได้จัดงานมอบประกาศนียบัตรแก่นักเรียนที่ สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร โรงเรียน และมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดี มีความ ขยันหมั่นเพียรและมีความประพฤติปฏิบัติดี เป็นประจำทุกปี โดยจัดงานในวันอาทิตย์แรกของเดือน มกราคม ณ บริเวณลานอโศก วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร กิจกรรมที่ทำ มีการแสดง กิจกรรมต่างๆ ด้วยการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ ๔ ระดับ การประกวดมารยาท การประกวดร้อง เพลงส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรม การประกวดสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัย การประกวดจัดโต๊ะหมู่บูชา การแสดงนาฏศิลป์ของนักเรียนและกิจกรรมอื่นๆ ที่เห็นสมควรโดยมี โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต่างๆ มาร่วมกิจกรรมประมาณ ๑๐๐ สถาบัน หรือสุดแต่ ความเหมาะสม ในการปีการศึกษานั้นๆ

๕. กิจกรรมแห่เทียนเข้าพรรษา

เมื่อถึงวันเข้าพรรษา ทางโรงเรียนจะได้นำนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน นำเทียนจำพรรษาพร้อมผ้าอาบน้ำฝนและดอกไม้ไปถวายในพระอุโบสถวัดมหาธาตุ โดยอาราธนา

เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุพร้อมพระสงฆ์รับ เป็นประจำทุกปีการศึกษา เพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของพุทธศาสนิกชน

๖. กิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

วันวิสาขบูชาและวันอาสาฬหบูชา ซึ่งอยู่ในระหว่างการเปิดเรียน ทางโรงเรียน จะได้นำนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนประกอบพิธีเวียนเทียนรอบพระอุโบสถวัดมหาธาตุ เป็น ประจำทุกปีการศึกษา เพื่อระลึกและบูชาพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ และไหว้พระสวามมนต์ เจริญสมาธิภาวนาแผ่เมตตา

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวที่ต้องจัดเป็นประจำทุกปีการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็น กิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ทางโรงเรียนยังจัดให้มีกิจกรรมในอันที่จะเป็นคุณประโยชน์ต่อ เยาวชน สังคมและประเทศชาติตามแต่ทางโรงเรียนจะพิจารณาเห็นสมควรตามความเหมาะสม

จากกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนของ โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปได้ว่า กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนได้ เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เรียนรู้ชีวิต สังคม และประเทศชาติ ก่อเกิดคุณธรรมจริยธรรม การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดพลังสามัคคี ให้มีความกตัญญูทดแทนต่อผู้มีพระคุณ เช่น กิจกรรม วันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวางพวงมาลาวันปิยมหาราช เป็นต้น นอกจากนั้นยังส่งเสริมให้เป็นชาว พุทธที่ดี ประพฤติตนเป็นคนดี อันจะเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศชาติ และการอยู่ร่วมกัน ในสังคมอย่างสงบสุขอีกด้วย

๒.๓.๔ สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน

๒.๓.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ บรรยากาศ น่าเรียนน่าสอน ทั้งครูและนักเรียนรู้สึกสดชื่น มีความสุข เกิดการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน สภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง มีนักวิชาการได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมการจัดการเรียน การสอน ไว้ดังนี้

วิชาญ สุวรรณวงษ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สวยงาม ร่มรื่นเป็นระเบียบและมีบรรยากาศดี มี

ความปลอดภัย มีวัสดุอุปกรณ์เสริมสร้างพัฒนาการและเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีสิ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และไม่มีมลภาวะ^{๕๖}

อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์ ได้ให้ความหมายสภาพแวดล้อมไว้ว่า หมายถึง สภาพสถานะ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรืออาจเป็นสิ่งที่ถูกจัดทำสร้างขึ้น อาจเป็นสิ่งที่ถูกจัดทำ สร้างขึ้น อาจเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้หรือเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ อยู่ในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ซึ่งมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน และได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า พฤติกรรมของผู้เรียนจะเป็นอย่างไรนั้นเกี่ยวข้อง หรือได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ที่เหมาะสมกับวัย และระดับของผู้เรียนจะเป็นสิ่งที่พึงพอใจในการเรียนทำให้เกิดสมาธิและปัญญา^{๕๗}

ปฏิคม พงษ์ประเสริฐ ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบ ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สวยงาม ร่มรื่นเป็นระเบียบและมีบรรยากาศดี มีความปลอดภัย มีวัสดุอุปกรณ์เสริมสร้างพัฒนาการ และเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย^{๕๘}

ราตรี ละครวงศ์ ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ คือ การสร้างอาคารสถานที่ตลอดจนห้องเรียน ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยน่าดู อยู่ในตำแหน่งหรือบริเวณที่เหมาะสม และเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอย โดยการจัดขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นไปได้และเหมาะสมของห้องเรียน วัสดุที่ใช้และความสามารถในการจัดของผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งการจัดสภาพนอกห้องเรียน เช่น สนามกีฬา สภาพอาคารเรียน อาคารประกอบ สวนหย่อม สนามเด็กเล่น สถานที่พักผ่อน ควรจัดให้เป็นระเบียบ สะอาด มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเพิ่มความร่มรื่น

^{๕๖}วิชาญ สุวรรณวงษ์, “การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์ ๒ ตามการรับรู้ของครู”, **วิทยานิพนธ์ กศ.ม.** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๕๗}อรพัญญ์ ประสิทธิ์รัตน์, “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, **รายงานการวิจัย**, (ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔ – ๕๕.

^{๕๘}ปฏิคม พงษ์ประเสริฐ, “การศึกษการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการในโรงเรียนเทศบาลสังกัดเทศบาลเมืองนครนายก”, **สารนิพนธ์ กศ.ม.** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

สวยงาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในโรงเรียน ทั้งด้านความคิด และแรงงานในการตกแต่งและดูแลรักษา^{๖๐}

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพเหมาะสมควรเป็นดังนี้^{๖๑}

๑. ห้องเรียนมีสีสันทนดูและเหมาะสม สบายตา อากาศถ่ายเทได้ดี ปราศจากเสียงรบกวน และมีขนาดกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๒. ห้องเรียนควรมีบรรยากาศความเป็นอิสระของการเรียน การทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท

๓. ห้องเรียนต้องสะอาดถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๔. สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่างๆ เช่น กระดาน จอรับภาพ เครื่องฉายข้ามศีรษะ สามารถเคลื่อนย้าย และสามารถดัดแปลง ให้เอื้ออำนวยต่อการสอนและการจัดกิจกรรมประเภทต่างๆได้

๕. ควรจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น ให้มีความเหมาะสมต่อการสอนวิธีต่างๆ ตัวอย่างเช่น เหมาะสมต่อวิธีการสอนโดยกระบวนการกลุ่ม วิธีบรรยาย หรือวิธีการแสดงละคร เป็นต้น ดังนั้นการจัดโต๊ะเรียนในห้องเรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศทางการเรียน การจัดโต๊ะเรียนควรคำนึงถึง ๑) จำนวนผู้เรียน ๒) สภาพห้องเรียน ๓) ความสามารถของผู้เรียน ๔) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ธีรยุทธ พึ่งเกียรติ ได้กล่าวถึง การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนที่น่าเรียนรู้ อยู่แล้วมีความสุข เด็กทุกคนอยากอยู่ในห้องเรียน ครูอาจจะจัดมุมการเรียนรู้ตามมุมต่างๆ ของห้องเรียน เช่น มุมศิลปะ มุมธรรมชาติ ชีวิต ฯลฯ ที่เด็กเรียนรู้ อยากเรียน อยากสัมผัส การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานของครูถือว่าสำคัญยิ่ง เพราะโต๊ะทำงานของครูต้องเรียบร้อย วางสิ่งของให้เป็นระเบียบ สวยงาม ช່องเค้นการติดต่อระหว่างเด็กกับครูจะต้องสะดวกให้เด็กมีความรู้สึกว่าอยากมาติดต่อที่โต๊ะครูเพราะโต๊ะทำงานของ

^{๖๐}ราตรี ฤกษ์วงศ์, “การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว” วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖ – ๑๗.

^{๖๑} พิมพันธ์ เดชะคุปต์, การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดวิธีและเทคนิคการสอน, (กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์ กรุ๊ป, ๒๕๔๔), หน้า ๔๕.

ครูสะอาดเรียบร้อยวางสิ่งของอย่างเป็นระเบียบอย่างนี้ก็ถือให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กนักเรียน อีกประการหนึ่งที่ครูผู้สอนจะต้องทำต้องสร้างบรรยากาศในห้องเรียนก็คือ การสร้างความเป็นกันเองกับนักเรียนโดยการพูดคุยซักถามปัญหาหรือสารทุกข์สุกดิบกับนักเรียนก่อนเริ่มต้นสอนเด็กนักเรียนก็เกิดความอบอุ่นและมีความรู้สึกว่าคุณครูรักเขาจะทำให้เด็กเกิดมีความมั่นใจในการเรียนและมีความสนใจต่อกระบวนการเรียนรู้สูงขึ้น^{๖๒}

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเพราะเป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้แบบซึมซับโดยไม่รู้สึกว่าเป็นการเรียนการสอน ทำให้บรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ เรียนแล้วมีความสุข เมื่อผู้สอนสามารถจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีความสะดวก สะอาด บรรยากาศเป็นกันเอง มีความเป็นกัลยาณมิตร สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ในห้องเรียนเหมาะสมแล้วก็จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่

๒.๓.๔.๒ สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนด้านอาคารสถานที่และห้องเรียนของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย^{๖๓}

๑. อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย

อาคารชั้น ๑ ห้องผู้อำนวยการ, รองผู้อำนวยการ, เจ้าหน้าที่ธุรการ จำนวน ๑ ห้อง

อาคารชั้น ๑ ห้อง ๑๐๘ ห้องหัวหน้าฝ่ายบริหารและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และกิจกรรม ๑ ห้อง

อาคารชั้น ๒ ห้อง ๒๐๒, ๒๐๓, ๒๐๔ ห้องเรียนจำนวน ๓ ห้อง

อาคารชั้น ๓ ห้อง ๓๐๑ ห้องเรียน จำนวน ๑ ห้อง

๒. อาคารเรียนโรงเรียนวัดมหาธาตุ

อาคารชั้น ๒ ห้อง ๒๐๖, ๒๐๗, ๒๐๘ จำนวน ๓ ห้อง

อาคารชั้น ๓ ห้อง จริยะ, ๓๐๕, ๓๐๖, ๓๐๗, ๓๐๘ จำนวน ๕ ห้อง

^{๖๒} ชีรยุทธ พึ่งเทียร, คู่มือการพัฒนาวิชาชีพครู, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

^{๖๓} โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ข้อมูลประกอบการประกันคุณภาพปีการศึกษา ๒๕๕๕, หน้า ๔.

จากสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน โดยใช้สถานที่อาคารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอาคารเรียนโรงเรียนวัดมหาธาตุ สภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน อาจแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เช่น อาคาร สถานที่ต่างๆ ห้องเรียน เป็นต้นและสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียนสะอาด มีรูปภาพกิจกรรม วันสำคัญต่างๆ เป็นต้น ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ทางโรงเรียนได้จัดให้มีการเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

๒.๓.๕ สวัสดิการ

๒.๓.๕.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการ

สวัสดิการเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงานหรือการเรียน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหรือหน่วยงานหรือสถานศึกษา ก็จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการไว้หลากหลายดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ “สวัสดิการ” ไว้ว่าหมายถึง การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ผู้ทำงานมีชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและสะดวกสบาย เช่น มีสถานพยาบาลให้ที่พักรักษา จัดรถรับส่ง^{๖๔}

ประทุม รอดประเสริฐ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สวัสดิการ หมายถึง บริการ หรือกิจกรรมใดๆ ที่หน่วยงานจัดขึ้น เพื่อให้คนงานได้รับความสะดวกสบายในการทำงาน ซึ่งจะทำให้คนงานมีความมั่นคงในอาชีพ มีหลักประกันที่แน่นอน ในการดำรงชีวิตหรือให้ได้รับประโยชน์อื่นนอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำ ทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้คนงานมีขวัญและกำลังใจที่ดี มีความพอใจในงาน มีความรักงานและเต็มใจที่จะทำงานให้มีคุณภาพ^{๖๕}

ประทีป ไกรขรวิทย์ ให้ความหมายคำว่า สวัสดิการ ไว้ว่า คือ ประโยชน์ต่าง ๆ ที่หน่วยงานจัดให้แก่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งอาจเป็นไปในรูปของเงินรายได้ นอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างปกติที่หน่วยงานจัดให้อยู่แล้วเพื่อเป็นการช่วยเหลือในเรื่องเจ็บป่วย อุบัติเหตุการออกจากงานอย่างกะทันหัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสะดวกสบายต่าง ๆ ก็ได้ เช่น การให้ลาพักผ่อนได้

^{๖๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๘), หน้า ๘๐๘.

^{๖๕} ประทุม รอดประเสริฐ, นโยบายและการวางแผนขององค์กร, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๒.

โดยได้รับเงินตามสมควร และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและรอบๆ ที่ทำงานให้สะดวกสบายที่สุด และได้แบ่งประเภทสวัสดิการ ออกเป็น ๓ ประเภท คือ^{๖๖}

๑. การช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่พนักงานที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้มากนัก เช่น เงินสะสม เงินค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ

๒. ผลประโยชน์ที่ได้รับในเวลาที่ไม่ได้ทำงาน ได้แก่ วันหยุด วันลา รางวัล หรือสิ่งของ

พิเศษที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น เงินโบนัส ซึ่งจ่ายตามอายุงานหรือจ่ายให้ทุกคนเท่าเทียมกัน เงินช่วยเหลือบุตร

๓. เงินช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม สันทนาการ การกีฬา การอำนวยการอำนวยความสะดวก การบริการทางการแพทย์ห้องสมุด ห้องอาหาร และบริการอื่น ๆ เช่น การจัดจำหน่ายสินค้าราคาถูก เป็นต้น

อุทัย หิรัญโต กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง บริการหรือกิจกรรมใด ๆ ที่หน่วยราชการหรือองค์การธุรกิจจัดให้มีขึ้นเพื่อให้ข้าราชการ พนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนั้น ๆ ได้รับความสะดวกสบายในการทำงาน มีความมั่นคงในอาชีพมีหลักประกันที่แน่นอนในการดำเนินชีวิต หรือได้รับประโยชน์อื่นได้นอกจากเงินเดือนหรือค่าจ้างที่ได้รับอยู่เป็นประจำทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญหรือกำลังใจที่ดี เพื่อจะได้ใช้กำลังกาย กำลังใจ และสติปัญญาความสามารถของตนในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยไม่ต้องวิตกกังวลต่อปัญหาทั้งส่วนตัวและครอบครัว ทำให้มีความพอใจในงาน มีความรักงานและตั้งใจที่จะทำงานนั้นให้นานที่สุด^{๖๗}

สุรพล ปธานวนิช กล่าวว่า สวัสดิการถือเป็นค่าตอบแทนการทำงานที่มีวัตถุประสงค์ก่อนข้างลึกซึ้งกว่าค่าจ้างเงินเดือน กล่าวคือ ค่าจ้าง เงินเดือน เป็นค่าตอบแทนการทำงานที่เน้นในแง่เศรษฐกิจในขณะที่สวัสดิการเป็นค่าตอบแทนการทำงานที่นอกจากจะมีส่วนในทางเศรษฐกิจแล้วยังมุ่งหวังผลลัพธ์ในแง่สังคมและจิตใจด้วย ดังนั้น ในบางครั้งจึงมีผู้เรียกสวัสดิการว่า “ผลประโยชน์เกื้อกูล” การที่บุคคลจะพิจารณาตัดสินใจเลือกเข้าทำงานในหน่วยงานแห่งใดนั้นปัจจัยที่มักจะต้องคำนึงถึงประการหนึ่งก็คือหน่วยงานดังกล่าวจัดสวัสดิการให้พนักงานมากพอที่เขาจะใช้ชีวิตการทำงานได้เพียงไรในภาวะที่ไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น เขาอาจจะ

^{๖๖} ประทีป ไกรสรโกวิทย์, “ความพึงพอใจในสวัสดิการแรงงานของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม การผลิต ประเภทและขนาดต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒.

^{๖๗} อุทัย หิรัญโต, หลักการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐๐-๒๐๑.

ตัดสินใจเข้าทำงานอย่างฉับพลันจนดูเหมือนกับว่าเรื่องนี้ มิใช่ข้อที่น่าตำหนิ ทั้งนี้เพราะชีวิตการทำงานมีระยะเวลาครึ่งหนึ่งของอายุขัย จึงเป็นธรรมดาที่บุคคลต้องแสวงหาที่ที่จะมีความสุขบ้างตามสมควรใช้เพียงแต่เท่านี้ไม่ การทำงานยังมีความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตในด้านอื่นด้วย แม้แต่การสนทนากับสมาชิกครอบครัว หรือในหมู่มิตรสหายก็มักหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะพูดถึงเรื่องนี้อีก หากหน่วยงานที่เขาสังกัดอยู่ให้ความสุขกายสบายใจได้แล้วเขาก็จะกล่าวถึงด้วยความรัก ความภาคภูมิใจนั้น สวัสดิการ จึงเป็นสิ่งที่มัลผลต่อการกินดีอยู่ดี และศักดิ์ศรีของการดำรงชีวิตในสังคมอยู่ไม่น้อย^{๖๔}

ภิญโญ สาร ได้กล่าวถึงหลักการจัดสวัสดิการไว้ดังนี้^{๖๕}

๑) หลักความเสมอภาค สวัสดิการทุกชนิดจะต้องให้แก่บุคลากร โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันให้มากที่สุด อย่าให้มีการใช้อภิสิทธิ์ในการรับสวัสดิการ

๒) หลักแห่งประโยชน์ การจัดสวัสดิการควรคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับให้คุ้มค่าในการจัด และเมื่อดำเนินการไปแล้วจะได้ผลทั้งทางหน่วยงานและส่วนตัวตรงตามเป้าหมาย

๓) หลักแห่งความพอใจ การจัดสวัสดิการจะต้องเป็นสิ่งที่มีความพอใจให้เกิดกำลังใจ มีแนวโน้มที่จะกระทำ หรือทำงานให้เกิดผลต่อตนเองและความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานให้ทวีขึ้น

๔) หลักแห่งความตอบสนองความต้องการ การจัดสวัสดิการจะต้องคำนึงว่าสิ่งที่จัดเพื่ออำนวยความสะดวกหรือเกื้อกูลแก่สมาชิกนั้น ตรงตามความต้องการของบุคลากร เพราะจะเป็นกระบวนการจงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานด้วยความพอใจ และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดสวัสดิการไว้ดังนี้^{๖๖}

๑) เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรในองค์กร

๒) เพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการจัดหาบุคลากรเข้ามาทำงานในองค์กร

๓) เพื่อบำรุงรักษามูลค่าการให้มีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อองค์กร

๔) เพื่อเพิ่มผลผลิตแก่องค์กรให้สูงขึ้น

^{๖๔}สุรพล ปธานวนิช, การบริหารงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

^{๖๕}ภิญโญ สาร, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓), หน้า ๓๕๑.

^{๖๖}ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๓๘๗-๓๘๘.

- ๕) เพื่อให้งานในองค์การเกิดประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล
- ๖) เพื่อป้องกันปัญหาการขัดแย้ง ขาดความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์การ
กับบุคลากร
- ๗) เพื่อลดการอุทธรณ์ ร้องทุกข์ ของบุคลากรในองค์การ
- ๘) เพื่อให้บุคลากรในองค์การอุทิศเวลา แรงงาน ในการปฏิบัติงานในองค์การ
ให้ดีขึ้น

- ๙) เพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของบุคลากรในองค์การ
- ๑๐) เพื่อลดการขาดงาน ลางาน และเปลี่ยนงานของบุคลากรในองค์การ
- ๑๑) เพื่อลดความเครียดในการปฏิบัติงานของบุคลากร
- ๑๒) เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีในองค์การ
- ๑๓) เพื่อส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรให้อยู่ในสภาพปกติ

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า สวัสดิการ คือ ผลประโยชน์และการบริการ
ต่างๆ ที่หน่วยงานจัดให้แก่บุคลากร เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ให้บุคลากรได้ตั้งใจทำงานอย่างเต็ม
ความสามารถ ให้บุคลากรได้ทำงานอย่างสบายใจ มีความมั่นใจมั่นคงอาชีพ เป็นหลักประกัน
ในการดำเนินชีวิต ทำให้บุคลากรทำงานให้กับหน่วยงานให้นานที่สุด

๒.๓.๕.๒ สวัสดิการ โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องจากโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ เป็นสถานศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
นอกจากจะเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษาใดๆ แล้ว โดยสอนเป็นวิทยาทาน
การจัดสวัสดิการต่างๆ ให้กับนักเรียนจึงเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครอง
เป็นหลัก ซึ่งสวัสดิการต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง เป็นกิจกรรมประจำ
ทุกปี มีดังนี้^{๑๑}

๑. มอบโล่เกียรตินิยม แก่ผู้มีอุปการคุณแก่โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์
๒. มอบเกียรติบัตร แก่ผู้มีอุปการคุณแก่โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์
๓. มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งแบ่งเป็นประเภทดังนี้
 - ๑) ประเภทเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย ขยันเรียน
 - ๒) ประเภทช่วยเหลือกิจกรรม

^{๑๑} โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ข้อมูลประกอบการ
ประกันคุณภาพการศึกษา ๒๕๕๕, หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

๓) ประเภทนาฏศิลป์ ดนตรีไทย

๔) ประเภทสอบธรรมศึกษาได้

สรุปได้ว่า โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษาใดๆ โดยสอนเป็นวิทยาทาน ด้านการเรียนการสอนจะเน้นหนักไปทางภาคปฏิบัติ โดยยึดหลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแกนซึ่งเป็นนโยบายของโรงเรียน และประจำปีจะมีการมอบโล่เกียรตินิยม มอบเกียรติบัตร ให้กับผู้มีอุปการคุณแก่โรงเรียนเพื่อยกย่องเกียรติคุณที่ส่งเสริมการศึกษาและยังมีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดี ช่วยเหลือกิจกรรม ประเภทต่างๆ เพื่อให้กำลังใจแก่นักเรียนที่เรียนดี ประพจน์ดีอีกด้วย

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หรือการเรียนรู้ของมนุษย์ มีนักปราชญ์หลายท่านได้คิดค้นทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้หลายทฤษฎีด้วยกัน ผู้วิจัยจะกล่าวถึงทฤษฎีที่สำคัญเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป นั่นคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย (Gagne') หลักการสำคัญของกานเย สรุปได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้^{๓๒}

๑.๑ กานเย (Gagne') ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นลำดับขั้นจากง่ายไปหายากไว้ ๘ ประเภท ดังนี้

๑) การเรียนรู้สัญญาณ (signal-learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ อยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดจากการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณ เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

๒) การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง (stimulus-response learning) เป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณ เพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรม เนื่องจากได้รับการ

^{๓๒} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสหวิชาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๗๓-๗๖.

เสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (operant conditioning) ของสกินเนอร์ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำเองมิใช่รอให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำพฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจากสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเอง

๓) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ การเคลื่อนไหว

๔) การเชื่อมโยงทางภาษา (verbal association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้า-การตอบสนอง เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่องและการเชื่อมโยงทางภาษา

๕) การเรียนรู้ความแตกต่าง (discrimination learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

๖) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (concept learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน โดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

๗) การเรียนรู้กฎ (rule learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวมหรือเชื่อมโยงความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ กันได้

๘) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (problem solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยการนำกฎเกณฑ์ต่างๆ มาใช้ การเรียนรู้แบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียน เป็นการใช้กฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไปใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

๑.๒ กานเย ได้แบ่งสมรรถภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๑) สมรรถภาพในการเรียนรู้ข้อเท็จจริง (Verbal information) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ โดยอาศัยความทรงจำและความสามารถระลึกได้

๒) ทักษะเชาว์ปัญญา (Intellectual skills) หรือทักษะทางสติปัญญาเป็นความสามารถในการใช้สมองคิดหาเหตุผล โดยใช้ข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้ ความคิดในด้านต่างๆ นับตั้งแต่การเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นทักษะง่ายๆ ไปสู่ทักษะที่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ทักษะเชาว์ปัญญาที่สำคัญที่ควรได้รับการฝึก คือ ความสามารถในการจำแนก (discrimination) ความสามารถในการคิดรวบยอดเป็นรูปธรรม (concrete concept) ความสามารถในการให้คำจำกัด

ความของความคิดรวบยอด (defined concept) ความสามารถในการเข้าใจกฎและใช้กฎ (rules) และความสามารถในการแก้ปัญหา (problem solving)

๓) ยุทธศาสตร์ในการคิด (Cognitive strategies) เป็นความสามารถของกระบวนการทำงานภายในสมองของมนุษย์ ซึ่งควบคุมการเรียนรู้ การเลือกรับรู้ การแปลความ และการดึงความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมออกมาใช้ ผู้มียุทธศาสตร์ในการคิดสูง จะมีเทคนิค มีเคล็ดลับในการดึงความรู้ ความจำ ความเข้าใจและประสบการณ์เดิมที่สะสมเอาไว้ ออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่มีสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์

๔) ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor skills) เป็นความสามารถ ความชำนาญในการปฏิบัติ หรือการใช้วัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายในการทำกิจกรรมต่างๆ ผู้ที่มีทักษะการเคลื่อนไหวที่ดีนั้น พฤติกรรมที่แสดงออกมามีลักษณะรวดเร็วคล่องแคล่ว และถูกต้องเหมาะสม

๕) เจตคติ (Attitudes) เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลนั้นในการที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒. หลักการจัดการศึกษา/ การสอน^{๓๓}

๒.๑ กานเย ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียนให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของคนเรา กานเย อธิบายว่า การทำงานของสมอง คล้ายกับการทำงานของคอมพิวเตอร์

๒.๒ ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้อสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ นั้น กานเย ได้เสนอระบบการสอน ๕ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Gaining attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งช่วยภายนอกและแรงจูงใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนเอง ด้วย ครูอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม ทายปัญหา หรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ ๒ แจ้งจุดประสงค์ (Informing the learner of the objective) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้น โดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้ นอกจากนั้นยังสามารถช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี

^{๓๓} อ่างแล้ว.

ขั้นที่ ๓ กระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulating recall of prerequisite learned capabilities) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความใหม่ต้องอาศัยความรู้เก่าเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๔ เสนอบทเรียนใหม่ (Presenting the stimulus) เป็นการเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน

ขั้นที่ ๕ ให้แนวทางการเรียนรู้ (Providing learning guidance) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมด้วยตัวเอง ครูอาจแนะนำวิธีการทำกิจกรรม แนะนำแหล่งค้นคว้าเป็นการนำทาง ให้แนวทางให้ผู้เรียนไปคิดเอง เป็นต้น

ขั้นที่ ๖ ให้ลงมือปฏิบัติ (Eliciting the performance) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์

ขั้นที่ ๗ ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นขั้นที่ครูให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออกว่ามีความถูกต้องหรือไม่อย่างไร และเพียงใด

ขั้นที่ ๘ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assessing the performance) เป็นขั้นการวัดและประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงาน หรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด แต่สิ่งที่สำคัญ คือ เครื่องมือที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเชื่อถือได้ และมีความเที่ยงตรงในการวัด

ขั้นที่ ๙ ส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Enhancing retention and transfer) เป็นการสรุป การย้ำ ทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมาให้ทำกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือหาความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

จากทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย สามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ประเภทของการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้สัญญาณ การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง การเชื่อมโยงทางภาษา การเรียนรู้ความแตกต่าง การเรียนรู้ความคิดรวบยอด การเรียนรู้กฎ และการเรียนรู้การแก้ปัญหา ๒) สมรรถภาพการเรียนรู้ ได้แก่ สมรรถภาพในการเรียนรู้ข้อเท็จจริง ทักษะเข้าใจปัญหา ยุทธศาสตร์ในการคิด ทักษะการเคลื่อนไหว และเจตคติ นอกจากนี้กานเย ยังได้เสนอระบบการจัดการเรียนการสอน ไว้ ๕ ขั้น คือ สร้างความสนใจ แจ้งจุดประสงค์ กระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น เสนอบทเรียนใหม่ ให้แนวทางการเรียนรู้ ให้ลงมือปฏิบัติ ให้ข้อมูลป้อนกลับ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ และส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

มานิตา สุขสำราญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการนำหลักพุทธธรรม มาปฏิบัติภายในครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ตอนที่ ๑ หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ หลักสมชีวิธรรม ๔, หลักพรหมวิหาร ๔ หลักฆราวาสธรรม ๔ หลักกุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักทิส ๖ ตอนที่ ๒ พฤติกรรมของผู้ปกครองในการนำหลักพุทธธรรม มาปฏิบัติ เพื่อครอบครัวของผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการศึกษาในตอนนี้พบว่า มีการปฏิบัติตนและอบรมสั่งสอนบุตร ตามหลักสมชีวิธรรม ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักฆราวาสธรรม ๔ หลักกุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักทิส ๖ อยู่ในระดับมาก ในทุกเรื่อง เมื่อพิจารณาถึงลักษณะปัญหา ของครอบครัวบุตรธิดาและสามีภรรยาพบว่า ปัญหาที่มีมากที่สุดได้แก่ ครอบครัวมีรายได้ ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย บุตรธิดาใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย สำหรับปัญหาของสามีภรรยาที่มีมากที่สุด ได้แก่ เรื่อง การอบรมสั่งสอนบุตร โดยบุตรได้แสดงความรำคาญ หงุดหงิด ดื้อรั้น ในเรื่องนี้บิดา มารดาควรหาเวลาให้ความอบอุ่นกับบุตร และอบรมสั่งสอนให้บุตรได้รู้จักโทษภัยของสังคม นอกจากนี้ บิดามารดาควรปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมของบุตรที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ต้องมีความอดทน และทำความเข้าใจในพฤติกรรมของบุตร โดยพยายามประคับประคองให้ผ่านพ้นวัยนี้ไปด้วยดี ตอนที่ ๓ แนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติภายในครอบครัว โดยการปฏิบัติตนตาม หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จะสร้างความเข้าใจภายในครอบครัว โดยปรับให้มีทัศนคติ ที่ดีต่อกัน มีความคิดเห็นตรงกันยอมรับซึ่งกันและกันไม่ขัดแย้งกัน เมื่อทำได้ดังนี้สมาชิกใน ครอบครัวจะมีความปรารถนาดี ให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องนี้เป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมและการดำรงชีวิต ดังนั้นการปรับตนให้รู้จัก ความจำเป็นในเรื่อง การใช้จ่ายทรัพย์ การรู้จักเก็บออม การรู้จักหา เพื่อการใช้จ่ายที่ถูกต้อง จะเป็น

การสร้างอุปนิสัยที่ดีสำหรับสมาชิกในครอบครัว”^{๓๔}

มะดีฮะห์ กริมิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุชนบางกอกน้อย เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านตัวครูและด้านการบริการนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวิชาการ ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ”^{๓๕}

สมเจตน์ ศรีนรเศรษฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนวัดบ้านระกาศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ พบว่า โดยภาพรวมทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้ง ๕ ด้าน โดยด้านที่ผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านบุคลากรในโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านผู้ปกครองและชุมชน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านการจัดสภาพแวดล้อม ตามลำดับ”^{๓๖}

พรรณี สักดิ์ทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ๑) ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความปลอดภัยในโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านความสะอาดของบริเวณโรงเรียน ด้านความร่มรื่นสวยงามภายในบริเวณโรงเรียน และด้านความสะอาดของอาคารสถานที่ ตามลำดับ ๒) ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดไทร

^{๓๔} มานิดา สุขสำราญ, “การศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิตย มหาวินิตยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติภายในครอบครัว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๓๕} มะดีฮะห์ กริมิ, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุชนบางกอกน้อย เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๐), หน้า ๕๕.

^{๓๖} สมเจตน์ ศรีนรเศรษฐ์, “การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนวัดบ้านระกาศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๐), หน้า ๕๘.

น้อยที่นักเรียนในปกครองต่างช่วงชั้นกันมีความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๓๓}

เขาวลี สมบูรณ์ดำรงกุล ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑ พบว่า ๑) ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการให้ความสนใจต่อผู้เรียน รองลงมา คือด้านสื่ออุปกรณ์สำหรับการศึกษา ด้านครูสอน ด้านรูปแบบและวิธีการสอน ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่สนับสนุนการศึกษา และด้านเงินทุนสนับสนุน ส่วนด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม มีความพึงพอใจ ระดับปานกลาง ๒) การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาตามระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง และระดับชั้นของนักเรียนในปกครองพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๓๔}

นิตยา จุ้ยนวล ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษา ของโรงเรียนตลาดบางคูวัด อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนตลาดบางคูวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านงานประชาสัมพันธ์ ด้านงานอาคารสถานที่ ด้านงานกิจการนักเรียน และด้านงานวิชาการ ตามลำดับ^{๓๕}

ละไม ชูเทียน ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสิงห์บุรี พบว่าความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสิงห์บุรี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดผลและ

^{๓๓}พรณี ศักดิ์ทอง, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนชุมชนวัดไทรน้อย อำเภไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี”, *ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

^{๓๔} เขาวลี สมบูรณ์ดำรงกุล, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑”, *ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๑), หน้า ๖๐-๖๑.

^{๓๕}นิตยา จุ้ยนวล, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษา ของโรงเรียนตลาดบางคูวัด อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, *ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐), หน้า ๖๒-๖๓.

ประเมินผลการศึกษา และด้านการประกันคุณภาพการศึกษาโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการนิเทศภายในมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ^{๘๐}

วลัดดา คำจุมพล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาคริขวิทยฯ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจต่อการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาคริขวิทยฯ จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจต่อการบริหารงานวิชาการด้านการวัดและประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่ด้านนิเทศการศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อพิจารณาตามสถานภาพผู้ปกครองแต่ละช่วงชั้นพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจต่อการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้ง ๓ ช่วงชั้น ๒) การเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนแต่ละช่วงชั้นพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนแต่ละช่วงชั้นมีความพอใจต่อการบริหารงานโดยรวมแตกต่างกัน^{๘๑}

พระอธิการสุรินทร์ ฐานวโร (นราแหวน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอน ๒. ด้านหลักสูตรควรให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อที่จะทำให้หลักสูตรเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด รวมถึงเนื้อหาวิชามีความสอดคล้องกับหลักสูตรของสถานศึกษาน้อยมาก, ด้านการเรียนการสอน มีความทันสมัย และเป็นปัจจุบันน้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาเก่า ทั้งผู้สอนและผู้เรียนไม่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้, ด้านสื่อการเรียนการสอน ขาดการนำผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยในการผลิตสื่อสำหรับการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา, ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียน

^{๘๐} ละไม ชูเทียน, “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดสิงห์บุรี”, **ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๕.

^{๘๑} วลัดดา คำจุมพล, “การศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนสาคริขวิทยฯ จังหวัดชัยภูมิ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต** (การบริหารการศึกษา), (สถาบันบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๘.

การสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนน้อยและด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนมีการประเมินผลการเรียนของนักเรียนตามสภาพเป็นจริงนั้นน้อยมาก ๓. แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ คือ ๑) ควรทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนของโรงเรียนในแต่ละระดับชั้นและเหมาะสมกับวัย ๒) ควรจัดการเรียนการสอนอย่างมีแผนการสอนที่ชัดเจนเพื่อให้นักเรียนใช้ศึกษาต่อได้ ๓) สื่อการสอนควรมีหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและมีการใช้เทคโนโลยีประกอบการสอน ๔) กิจกรรมการเรียนการสอนควรใช้แหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เช่น สถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา และ ๕) การวัดและประเมินผล ควรวัดให้หลากหลายวิธี และแจ้งผลการสอบให้เร็วเพื่อให้นักเรียนได้ปรับปรุงตนเองและสามารถนำผลการเรียนไปเทียบผลการเรียนที่โรงเรียนประจำได้^{๘๒}

พระมหาชินทร์ ขาวสุด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารการศึกษาต่อการจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการศึกษาที่ ๑ ผลการวิจัยพบว่า ๑. ด้านหลักสูตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะไม่มีหลักสูตรที่ใช้แน่นอน หลักสูตรที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เพราะหลักสูตรไม่ทันสมัย ไม่มีการปรับปรุงเลย เนื้อหาเก่า ข้าซาก ควรมีการจัดทำหลักสูตรให้ได้มาตรฐานมากกว่านี้ ๒. ด้านการจัดชั้นเรียน แบ่งนักเรียนออกเป็น ๔ ระดับ ใหญ่ๆ เหมือนกัน คือ ชั้นเตรียม คือ ป.๑ – ป.๓ ชั้นต้น คือ ป.๔ – ป. ๕ ชั้นกลาง คือ ม.๑ – ม.๓ และ ชั้นปลาย คือ ม.๔- ม.๖ ซึ่งบางศูนย์ฯ จะมีแต่แค่ชั้นต้นถึงชั้นปลาย บางศูนย์ฯ จะไม่มีระดับชั้นเตรียม ส่วนชั้นปลายจะไม่ค่อยมีนักเรียนสนใจมาเรียนมากนัก อาจจะเป็นเพราะต้องแข่งขันกันมากในการศึกษาทั่วไป ๓. ด้านการเรียนการสอน จะเป็นเรียนในวันอาทิตย์เป็นส่วนใหญ่ การเรียนวิชาหลักๆ คือ พุทธประวัติ ธรรมะ มารยาทชาวพุทธ หรือศาสนพิธี และจัดการเรียนการสอนในช่วงเช้าเป็นส่วนใหญ่ มีวิชาเสริมนอกจากนั้น เช่น อังกฤษ คณิตศาสตร์ นาฏศิลป์ ศิลปะ วาดศิลป์ เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นปัญหาบ้าง เช่น นักเรียนขาดความตั้งใจเรียน ไม่อยากมาเรียนเพราะไม่เห็นความสำคัญ การสอนของพระสงฆ์ใช้รูปแบบเดิมๆ ขาดจิตวิทยาในการสอน จึงควรปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น มีสื่อประกอบการเรียนการสอน ควรเน้นเรื่องการเรียนรู้ที่จะนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้^{๘๓}

^{๘๒} พระอธิการสุรินทร์ ฐานวโร (นราแห้ว), “การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๒-๘๓.

^{๘๓} พระมหาชินทร์ ขาวสุด, “ทักษะของผู้บริหารการศึกษาต่อการจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการศึกษาที่ ๑”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๓-๑๓๕.

พระณัฐวุฒิ สุธิดิโคตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง ๔ ด้านโดยรวมมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานวิชาการ มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านการบริหารงานบุคลากร และด้านการบริหารงานงบประมาณมีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ๒. เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามตำแหน่งของผู้บริหารศูนย์และครูผู้สอน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ๓. เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามขนาดของศูนย์ขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ๔. ปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยเสนอผลวิเคราะห์ในรูปแบบความเรียง ทั้ง ๔ ด้าน ที่สำคัญคือ ๑) ขาดความเข้าใจในหลักสูตร ไม่มีการวิเคราะห์หลักสูตรขาดงบประมาณในการพัฒนาด้านวิชาการ ๒) การใช้จ่ายงบประมาณไม่โปร่งใส การใช้จ่ายส่วนมากมุ่งไปที่การสร้างอาคารสถานที่ที่เป็นส่วนใหญ่ ทำให้งบประมาณที่ได้ใช้ไปผิดประเภทไม่ถึงเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ๓) บุคลากรขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ ขาดความกระตือรือร้นขาดความศรัทธาความเอาใจใส่ต่ออาชีพ และ ๔) อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ และไม่มีเงินค่าตอบแทนรายเดือน^{๔๔}

พระมหาอานวย ครอบบุญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับดี ๒. จำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเห็นโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อจำแนกตามระดับชั้น พบว่า ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเห็นโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ยกเว้น ๒ ด้าน คือ ด้านวิชาการและด้านที่พักอาศัย หรืออาคารสถานที่ สื่อการเรียนการสอน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ๓. ความต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียน อันดับแรกของแต่ละด้าน ได้แก่ การจัดที่พักอาศัยหรืออาคารสถานที่ ให้มีความสะอาด สวยงาม น่ารื่นรมย์ มีบรรยากาศที่ดี ควรแก่การเรียน

^{๔๔} พระณัฐวุฒิ สุธิดิโคตร, “สภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๕), หน้า ก-ง.

การสอน การพัฒนาการสอนของครูอาจารย์ให้มีประสิทธิภาพ มีทักษะ และมีแรงจูงใจในการเรียน การสอน ส่งเสริมให้ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียน ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนงานอย่างสม่ำเสมอ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารควรบริหารงานเพื่อพัฒนาสุขภาพและควรนำเป้าหมายของการจัดการศึกษามาพูดคุยกับ เพื่อน ครู อาจารย์ และนักเรียนอยู่เสมอ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อย สนุกสนาน ในการเรียน และมีอิสระในการทำงานกันเป็นทีม^{๘๕}

พระมหามานิตย์ สุทธิญาโณ (สนสุวรรณ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาผลสัมฤทธิ์ ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อประโยชน์ที่ได้รับจาก ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรกคือ รู้จักพระคุณบิดามารดา รองลงมา คือ รู้จักดำเนินชีวิตตาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักใจกว้างบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น อยากเป็นคนดีของสังคม และมีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ สาวกประวัติ ศาสนาประวัติ และธรรมะ ตามลำดับ ๒. ระดับความพึงพอใจของผู้ปกครอง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากอันดับแรก คือ ทำให้เด็กมีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ สาวกประวัติ ศาสนาประวัติ ธรรมะ รองลงมา คือ ทำให้เด็กรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้เด็กมีความรู้เรื่อง วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติไทย เช่น การกราบ ไหว้ สวดมนต์ ทำให้ เด็กรู้จักใจกว้างบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น และทำให้เด็กกล้าสนทนาและ ปฏิภาษกับพระภิกษุ ตามลำดับ ๓. ข้อเสนอแนะ มีจุดเด่นในเรื่องกิจกรรมในวันสำคัญ และปลูกฝัง คุณธรรม แก่เยาวชน โดยมีผู้ปกครองเป็นแรงจูงใจในการเข้ารับการศึกษาของนักเรียน^{๘๖}

สุริยนต์ หลาบหนองแสง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการ เรียนการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว ราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการบริหารการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

^{๘๕}พระมหาอำนาจ ครอบบุญ, “การศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการเรียนของ นักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ง.

^{๘๖}พระมหามานิตย์ สุทธิญาโณ (สนสุวรรณ์), “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดอนงคาราม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ข.

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านการจัดการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านหลักสูตร ๒. ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อสภาพการดำเนินงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดชั้นเรียน ด้านการเรียน ด้านการสอน ทั้งครูและผู้ปกครองความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ด้านกิจกรรมและสวัสดิการ ความคาดหวังของครู อยู่ในระดับมากที่สุด ความคาดหวังของผู้ปกครองอยู่ในระดับมาก ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านความสัมพันธ์กับศูนย์อื่น ๆ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ความคาดหวังของครูอยู่ในระดับมากที่สุด ความคาดหวังของผู้ปกครอง อยู่ในระดับมาก ๓. ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน พบว่าครูอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ปกครองอยู่ในระดับมาก ๔. การทดสอบสมมติฐาน พบว่าการเปรียบเทียบความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อสภาพการบริหารการศึกษา และสภาพการดำเนินงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนความคาดหวังต่อความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ๕. ปัญหาอุปสรรค พบว่า ปัญหางบประมาณต้องการให้รัฐช่วยสนับสนุนร้อยละ ๕๐ ของงบประมาณทั้งหมด ต้องการบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน โดยเฉพาะผู้รู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องการให้เพิ่มครูผู้สอนให้เพียงพอ ๖. ข้อเสนอแนะ การจัดการศึกษาของศูนย์ฯ ควรเชิญนักสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาด้วย ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ควรมีบุคลากรที่มีความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลให้ศูนย์ฯ เป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการถ่ายทอดวิชาการพระพุทธศาสนา^{๔๗}

พระครูอุดมวัฒนคุณ อุตระ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดขอนแก่น พบว่าประเด็นที่น่าสนใจคือ ๑. ด้านปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ฯ ด้านหลักสูตร วิชาเรียนกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของศูนย์ฯ ยังไม่เป็นแบบมาตรฐาน มีระเบียบที่เหมือนกัน และผู้เรียนสนใจเรียนวิชาสามัญมากกว่าวิชาทางศาสนาที่ทางศูนย์จัดให้โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ ด้านค่าตอบแทนบุคลากร ไม่เพียงพอทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งไม่มีสวัสดิการด้านอื่น ๆ และครูผู้สอนไม่ได้มีการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนมาก่อน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนไม่ได้รับการนิเทศเพียงพอจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ไม่ได้มีการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น

^{๔๗} สุวินต์ หลาบหนองแสง, “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อการเรียนการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์สวนแก้ว ราชบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า (๑)-(๒).

มาให้ความรู้แก่นักเรียน ๒. แนวทางแก้ไขปัญหาด้านหลักสูตร ควรมีการปรับเปลี่ยนวิชาบังคับให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละศูนย์ และควรปรับปรุงตำราเรียนในแต่ละระดับชั้นให้มีความเหมาะสมและควรเพิ่มวิชาสามัญ เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนในระบบโรงเรียน ด้านบุคลากร ควรมีการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนแก่บุคลากรเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งจัดสวัสดิการให้กับบุคลากร เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงาน ด้านงบประมาณ กรมศาสนาควรจะได้จัดประชุมชี้แจงและตรวจเยี่ยมศูนย์ทุกศูนย์ เพื่อแนะนำระเบียบวิธีปฏิบัติงานเกี่ยวกับงบประมาณที่ได้จากราชการและการบริจาค เพื่อจัดทำสถิติข้อมูลของแต่ละศูนย์ และขอสนับสนุนจากภาคราชการและเอกชน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรฝึกอบรมนักเรียน มีลักษณะเป็นผู้นำนอกจากการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา และมีธรรมะ โดยให้นักเรียนกล้าแสดงออก มีความคิดริเริ่ม กล้าพูดแสดงความคิดเห็นในชุมชนอย่างมีเหตุผล เพราะจะเป็นผลดีแก่ตนเองและพระพุทธศาสนาในอนาคต^{๘๘}

พระครูปลัดธีรวัฒน์ (เผชญ์ กวีวิโส) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสตรีวัดระฆัง โดยภาพรวมเป็น เพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีระดับการศึกษาสูงสุด ต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากกว่า ๒๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป และเป็นผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๒. ผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนระดับมากที่สุดคือ ด้านคุณภาพนักเรียน รองลงมา ด้านการเอาใจใส่ของครู ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักเรียน และข้อที่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ๓. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ช่วงชั้นมัธยมศึกษา ผู้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ส่วน อาชีพ, รายได้ ผู้ปกครองมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๘๙}

^{๘๘} พระครูอุดมวัฒนคุณ อุดระ, “การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๕), หน้า ๘๓-๘๔.

^{๘๙} พระครูปลัดธีรวัฒน์ (เผชญ์ กวีวิโส), “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

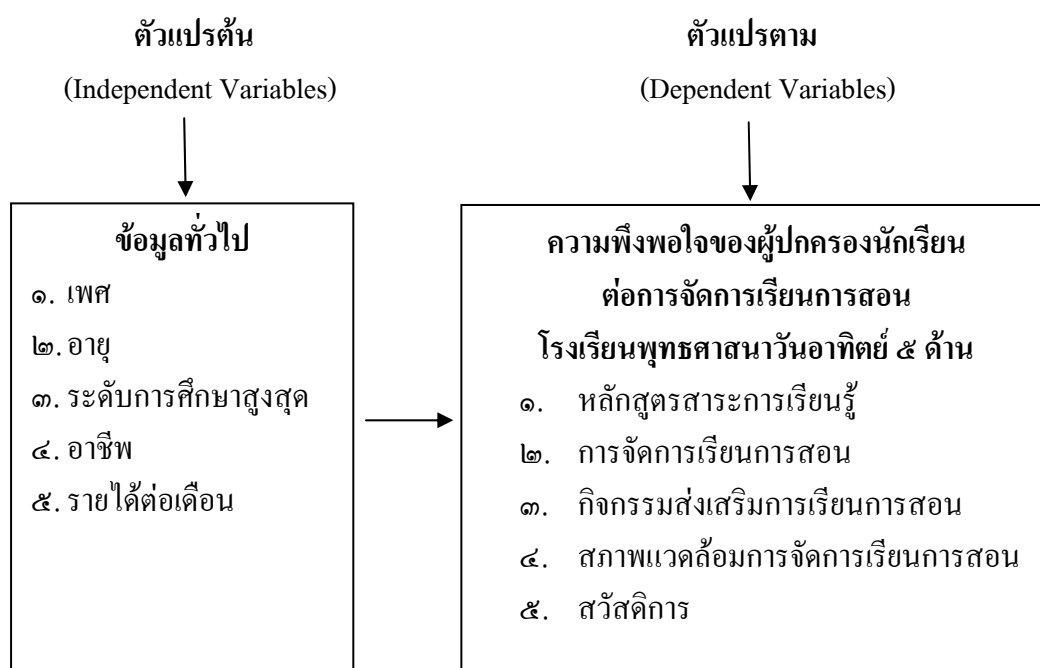
พระมหาชล อากาศโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาสำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. นักเรียนมีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล รองลงมา คือ ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมเสริม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ๒. ผลการวิจัยในรายด้านพบว่า หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับวัยของนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมีส่วนร่วม การใช้สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาเข้าใจง่าย การจัดสถานที่และสิ่งแวดล้อมเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งผลให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนมีวิทยากรพิเศษมาบรรยายเพิ่มเติมความรู้ โดยให้มีบุคคล องค์กรมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลเป็นไปตามสภาพจริง ๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน ตามปัจจัยพื้นฐาน เพศ อายุ และระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๕๐}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอัมรินทร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ใน ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมการจัดการเรียนการสอน และด้านสวัสดิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี แต่ก็ยังมีปัญหาอีกหลายอย่าง เช่น ด้านหลักสูตร ไม่มีการปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ยังใช้หลักสูตรดั้งเดิมอยู่ ด้านการเรียนการสอน ครูผู้สอนในบางที่ยังขาดเทคนิคการสอน ขาดการนิเทศ ด้านสวัสดิการ ในบางที่ยังไม่เพียงพอทำให้บุคลากรขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอัมรินทร์เพื่อทราบถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอัมรินทร์ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

^{๕๐} พระมหาชล อากาศโร, “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๘๕-๘๖.

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังแผนภูมิที่ ๒.๑ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย